

**RIJKSINSTITUUT VOOR ZIEKTE- EN INVALIDITEITSVERZEKERING  
DIENST VOOR GENEESKUNDIGE VERZORGING  
WETENSCHAPPELIJKE RAAD**

**Farmaceutische kengetallen  
Farmaceutische verstrekkingen  
Ambulante praktijk**

**2013**

# Farmaceutische kengetallen

## Farmaceutische verstrekkingen

### Ambulante praktijk

---

#### Comité voor de evaluatie van de medische praktijk inzake geneesmiddelen

*Voorzitter:*

M. VERMEYLEN

*Ondervoorzitter:*

P. CHEVALIER

*Secretaris:*

H. BEYERS

*Leden:*

M. BAUVAL, G. BEUKEN, J. BOCKAERT, A. BOURDA, M.-H. CORNELY, J. CREPLET, E. DE BAERDEMAEKER, Ch. de GALOCSY, J.-P. DEHAYE, J. DE HOON, H. DENEYER, J. DEPOORTER, M. DE ROECK, M. DEVRIESE, J. GERARD, G. HANS, F. HELLER, Y. HUSDEN, P. LACOR, G. NIESTEN, F. PROFILI, J. ROSILLON, A. SCHEEN, W. SCHROOYEN, E. SOKOL, F. SUMKAY, C. VAN DEN BREMT, R. VANDER STICHELE, O. VAN DE VLOED, P. VAN HOORDE, B. VAN ROMPAEY, L. WILLEMS, D. ZAMUROVIC.

*De informatie uit deze handleiding mag niet overgenomen worden zonder toestemming van het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering. Deze informatie mag in geen geval gebruikt worden voor publicitaire doeleinden.*

*Zestiende editie, december 2014*

*Verantwoordelijke uitgever: J. DE COCK, RIZIV, Tervurenlaan 211, 1150 Brussel*

# Inhoudstafel

1. Inleiding .....	3
2. De gegevensinzameling .....	5
3. Resultaten .....	6
3.1 Globale gegevens.....	6
3.1.1 De verdeling over de anatomische hoofdgroepen in 2013 .....	6
3.1.2 Evolutie 2005-2013 van de anatomische hoofdgroepen.....	8
3.1.3 Therapeutische hoofdgroepen per geslacht en leeftijdsklasse .....	10
3.1.4 Verdeling van de farmaceutische specialiteiten volgens statuut.....	13
3.2 Gegevens volgens voorschrijver .....	15
3.2.1 Verdeling van de voorschriften over de voorschrijvers in 2013 .....	15
3.3 Gedetailleerde gegevens over bepaalde therapeutische klassen .....	17
3.3.1 Geneesmiddelen gebruikt bij astma en COPD .....	17
3.3.2 Antibiotica .....	22
3.3.3 Antidepressiva .....	26
3.3.4 Middelen tegen Alzheimer .....	30
3.3.5 Anti-epileptica .....	32
3.3.6 Hartvaatstelsel .....	34
3.3.7 Middelen gebruikt bij diabetes .....	40
3.3.8 Maagzuurremmers .....	43
3.3.9 Niet-steroïdale anti-inflammatoire geneesmiddelen.....	46
4. Conclusie en perspectieven .....	49
BIJLAGE 1 .....	51

# 1. Inleiding

Deze zestiende editie van de 'Farmaceutische Kengetallen van de Farmaceutische Verstrekkingen in de Ambulante Praktijk' gaat over de gegevens van het jaar 2013.

Om de geneesmiddelen in te delen werd de internationaal aanvaarde rangschikking van geneesmiddelen (de Anatomical Therapeutic Chemical Classification - ATC) gebruikt. De volumegegevens werden uitgedrukt in Daily Defined Doses (DDD). Deze begrippen worden nader uitgelegd in de 'Handleiding Farmanet – uniek spoor'<sup>1</sup>.

De gegevens in dit verslag werden ingezameld via het Farmanet-systeem. Een belangrijke opmerking is dat de gegevens verzameld in het kader van Farmanet enkel betrekking hebben op de aflevering van vergoedbare farmaceutische specialiteiten in de ambulante praktijk.

Niet-vergoedbare geneesmiddelen, magistrale bereidingen en afleveringen in ziekenhuizen komen niet voor in de kengetallen.

Sommige rusthuizen (ROB) en rust- en verzorgingstehuizen (RVT) worden bevoorraad door openbare apotheken. De gegevens over die geneesmiddelen zijn wel opgenomen in Farmanet. In welke ROB of RVT ze worden afgeleverd, kan niet worden nagegaan.

Vanaf 2004 bevat de Farmanet-databank, naast gegevens die betrekking hebben op het voorgeschreven geneesmiddel en de voorschrijver, ook gegevens over de rechthebbende. Dit heeft ons in de editie van de Kengetallen 2004 voor het eerst toegelaten gegevens te publiceren over het aantal patiënten die met een geneesmiddel uit een bepaalde therapeutische klasse worden behandeld. Het scheidt ook de mogelijkheid om gelijktijdig gebruik van verschillende geneesmiddelen te bestuderen op patiënteniveau.

In deze publicatie wordt het aantal rechthebbenden in een bepaalde periode gedefinieerd als het aantal unieke personen die (gedurende minstens een dag) in deze periode bij een ziekenfonds aangesloten waren om recht te kunnen hebben op tegemoetkomingen of uitkeringen van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen in België.

We merken op dat in dit aantal rechthebbenden de overlijdens en geboortes uit deze periode inbegrepen zijn.

Het aantal patiënten in een bepaalde periode wordt gedefinieerd als het aantal rechthebbenden die gedurende deze periode minstens 1 vergoedbare verpakking van een bepaalde geneesmiddelengroep of minstens een bepaald aantal vergoedbare DDD hiervan kregen afgeleverd in een openbare apotheek in België. Ook in dit aantal patiënten zijn overlijdens en geboortes inbegrepen.

De vermelde aantallen patiënten in deze publicatie zullen veelal slaan op deze van het ganse jaar 2013. Omwille van de dynamiek in de patiëntenpopulatie kan dit aantal niet gebruikt worden om de (punt)prevalentie van een aandoening te berekenen.

Nemen we diabetes als voorbeeld: verder in deze publicatie zal blijken dat er in 2013 ongeveer 620.000 diabetespatiënten geteld werden. Hiervan zijn ongeveer 84.000 patiënten nieuw in 2013 (zij waren m.a.w. nog geen patiënt in 2012) en overlijden er in de loop van 2013 ongeveer 8.000 patiënten.

---

<sup>1</sup> zie RIZIV-website: <http://www.riziv.fgov.be/SiteCollectionDocuments/verslag-globale-analyse-farmanet-uniek-spoor.pdf>

Een greep uit de vaststellingen die in deze uitgave konden gedaan worden met behulp van de Farmanetgegevens 2013 voor enkele veelvuldig voorgeschreven geneesmiddelengroepen:

#### Geneesmiddelen gebruikt bij astma en COPD

Het aandeel voorgeschreven aerosolen in vaste combinatie van een inhalatiecorticoïde met een bronchodilator blijft groeien onder de voorgeschreven geneesmiddelen bij astma en COPD. Deze keuze van een vaste combinatie maakt een regelmatige aanpassing van de behandeling in functie van de fase van de behandeling/controle (vroeger step-up en step-down) - zoals het geval is bij COPD - moeilijker bij astma (een corticosteroïde is enkel aanbevolen in bepaalde periodes waarbij telkens de werkzaamheid moet geëvalueerd worden).

#### Antibiotica

Als we de evolutie van de laatste jaren bekijken per antibioticaklasse dan zien we een constante verhoging in het voorschrijven van amoxicilline (waarvan de aanbevolen DDD werd verhoogd), wat overeenstemt met de aanbevelingen.

Macroliden worden volgens de geldende richtlijnen nog te veel voorgeschreven, in het bijzonder door de kinderartsen.

#### Antidepressiva

Antidepressiva worden nog in een hoog percentage voorgeschreven voor (zeer) korte duur. Dit doet vragen rijzen over de indicatie van deze behandeling.

#### Middelen tegen Alzheimer

Het aantal patiënten dat een terugbetaling van een geneesmiddel tegen Alzheimer gekregen heeft, is verminderd in 2013 in vergelijking met de voorgaande jaren. Onder de patiënten die met deze geneesmiddelen behandeld worden, kreeg 19% een of meer neuroleptica voorgeschreven, hoofdzakelijk een zogenaamd atypisch neurolepticum.

#### Anti-epileptica

Bij 65-plussers worden bepaalde anti-epileptica voorgeschreven bij andere indicaties dan epilepsie (bv. neuropathische pijn).

#### Hartvaatstelsel

Ook in 2013 blijft het voorgeschreven volume stijgen, maar in mindere mate dan de voorgaande jaren. Deze stijging doet zich zowel voor bij de antihypertensiva als de hypolipidemiërende middelen. De andere cardiovasculaire middelen blijven dalen.

#### Middelen gebruikt bij diabetes

Het aantal behandelde diabetespatiënten in 2013 stijgt in België tot 620.000 (i.e. 5,7 % van het aantal rechthebbenden).

#### Maagzuurremmers

Ondanks de aanbevelingen van de CTG en de tripartite van 2010 blijven de PPI volumes stijgen, in zoverre dat, voor de eerste maal, pantoprazol belangrijker is geworden dan omeprazol.

#### Niet-steroïdale anti-inflammatoire geneesmiddelen

NSAID's (en PPI's) worden, in vergelijking met de globale populatie, in verhouding meer voorgeschreven (in DDD per patiënt per jaar) bij 65-plussers.

Als we kijken naar het gecombineerd voorschrijven (van NSAID's en PPI's) aan deze 65-plus-patiënten, dan merken we geen hoger volume (in DDD per patiënt per jaar) dan in de leeftijdsklasse van 31 tot 64 jaar, wat we nochtans wel zouden verwachten.

## 2. De gegevensinzameling

De gegevens die in het kader van Farmanet verzameld worden, zijn bijna 100% volledig. Als referentie werd gebruik gemaakt van de uitgaven bekend uit de boekhoudkundige gegevens (documenten C).

De gegevens hebben betrekking op alle voorschrijvers die geneesmiddelen hebben voorgeschreven die voor humaan gebruik bestemd waren en die geheel of gedeeltelijk in aanmerking kwamen voor een tegemoetkoming binnen de Belgische wetgeving.

Binnen Farmanet werden de volgende aantallen voorschrijvers geregistreerd (zie ook bijlage 1):

Algemeen geneeskundigen (000 - 009):	20.296
Specialisten in opleiding:	3.955
Specialisten:	
Specialisten inwendige geneeskunde: <i>(inclusief cardiologen, pneumologen,     gastro-enterologen en reumatologen)</i>	4.220
Specialisten pediatrie:	1.822
Specialisten dermatologie:	859
Specialisten gynaecologie:	1.733
Andere specialisten:	16.898
Tandartsen:	8.869
Totaal:	58.652

## 3. Resultaten

### 3.1 Globale gegevens

#### 3.1.1 De verdeling over de anatomische hoofdgroepen (ATC niveau 1) in 2013 (tabel 3.1.1)

In deze tabel staat in de derde kolom onderaan het totale volume in DDD gemeten van de ambulante voorschriften van alle voorschrijvers. In de voorlaatste kolom wordt het gebruik uitgedrukt in DDD per 1000 rechthebbenden per dag<sup>2</sup>.

De rangschikking qua volume (in DDD gemeten) ziet er voor de anatomische hoofdgroepen in 2013 als volgt uit:

1. Hart vaatstelsel (ATC-klasse C)
2. Maagdarmkanaal en metabolisme (ATC-klasse A)
3. Zenuwstelsel (ATC-klasse N)
4. Ademhalingsstelsel (ATC-klasse R)

Bijna driekwart (72,1%) van het verbruik van geneesmiddelen (in DDD) die in ons land via de openbare apotheken worden afgeleverd, is toe te schrijven aan geneesmiddelen die behoren tot deze vier geneesmiddelengroepen.

---

<sup>2</sup> zie Handleiding Farmanet op de RIZIV-website via de link <http://www.riziv.fgov.be/SiteCollectionDocuments/verslag-globale-analyse-farmanet-uniek-spoor.pdf>

**Tabel 3.1.1 Voorschriften van de algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: verdeling over de anatomische hoofdgroepen in 2013**

1st level ATC	Anatomical main group	DDD/1000 beneficiaries/day	%
A	ALIMENTARY TRACT AND METABOLISM	166,9	13,3%
B	BLOOD AND BLOOD FORMING ORGANS	105,8	8,4%
C	CARDIOVASCULAR SYSTEM	495,4	39,4%
D	DERMATOLOGICALS	6,7	0,5%
G	GENITO URINARY SYSTEM AND SEX HORMONES	64,8	5,2%
H	SYSTEMIC HORMONAL PREPARATIONS,	44,1	3,5%
J	ANTIINFECTIVES FOR SYSTEMIC USE	33,2	2,6%
L	ANTINEOPLASTIC AND IMMUNOMODULATING AGENTS	13,0	1,0%
M	MUSCULO-SKELETAL SYSTEM	63,3	5,0%
N	NERVOUS SYSTEM	133,7	10,6%
P	ANTIPARASITIC PRODUCTS, INSECTICIDES AND REPELLENTS	0,6	0,0%
R	RESPIRATORY SYSTEM	110,3	8,8%
S	SENSORY ORGANS	18,8	1,5%
V	VARIOUS	0,2	0,0%
	TOTAL	1.256,9	100,0%



### 3.1.2 Evolutie 2005-2013 van de anatomische hoofdgroepen (ATC niveau 1) (tabel 3.1.2)

In deze tabel wordt de evolutie van het voorgeschreven volume weergegeven in de loop van de periode 2005 tot en met 2013.

De gegevens van twee ATC-klassen worden verstoord door factoren die niet verbonden zijn met de medische praktijk en ze moeten dus met de nodige omzichtigheid worden geïnterpreteerd: de ATC-klassen V<sup>3</sup> en G<sup>4</sup>.

We moeten bovendien opmerken dat de integratie van de zelfstandigen in de kleine risico's een knik in de gegevensreeks voor 2008 teweeg brengt; men schat de extra groei door deze integratie in de Farmanetgegevens op 5,4%.

Qua volume (in DDD gemeten) stijgen praktisch alle ATC-klassen elk jaar. Globaal gezien, neemt het aantal afgeleverde DDD elk jaar gemiddeld toe met 5,4%. De belangrijkste toenames (zowel in % als in aantal DDD) vindt men terug bij de geneesmiddelen van het maagdarmkanaal en stofwisseling (A), bloed en bloedvormende organen (B) (in deze ATC-klasse wordt de zeer sterke groei veroorzaakt door de terugbetaling van aspirine in cardiovasculaire preventie vanaf 2008), het zenuwstelsel (N) en het hart vaatstelsel (C). Enkel de diverse middelen (V) nemen af maar dit resultaat is grotendeels het gevolg van de overheveling van de terugbetaling van vloeibare zuurstof naar de ziekenhuizen (wat ze uit onze statistieken doet verdwijnen).

---

<sup>3</sup> De daling van de klasse V is een gevolg van een wijziging in reglementering van de terugbetaling van zuurstof. Vanaf 1 juli 2012 worden enkel nog kortdurende zuurstoftherapieën terugbetaald via de openbare apotheken; chronische therapieën (vloeibare zuurstof) worden voortaan terugbetaald via de ziekenhuizen. Als gevolg van die wijziging worden deze chronische afleveringen niet meer geïdentificeerd in Farmanet.

<sup>4</sup> De plotse daling van de klasse G in 2005 is te wijten aan het feit dat in datzelfde jaar een groot aantal contraceptiva uit de terugbetaling geschrapt werden. Deze daling weerspiegelt noch de therapeutische praktijk (de patiënten blijven immers deze geneesmiddelen nemen maar ze worden niet meer geregistreerd in Farmanet) noch de evolutie van de terugbetaling op lange termijn (het merendeel van de contraceptiva werd geleidelijk aan terug opgenomen in de terugbetaling in de loop van 2006).

**Tabel 3.1.2 Voorschriften van de algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: evolutie van het volume 2005-2013 (in duizenden DDD)**

1st level ATC	Anatomical main group	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Yearly evolution in %
A	ALIMENTARY TRACT AND METABOLISM	392.419	401.608	437.745	512.004	555.745	588.013	616.613	644.361	670.938	6,9%
B	BLOOD AND BLOOD FORMING ORGANS	75.539	78.032	84.333	140.972	321.858	357.313	380.935	400.636	425.362	24,1%
C	CARDIOVASCULAR SYSTEM	1.411.584	1.498.340	1.590.974	1.776.301	1.868.215	1.925.946	1.954.548	1.983.137	1.991.159	4,4%
D	DERMATOLOGICALS	25.515	24.146	23.069	25.595	25.452	25.486	25.731	26.335	26.800	0,6%
G	GENITO URINARY SYSTEM AND SEX HORMONES	168.217	266.285	294.996	304.631	294.488	281.462	272.281	267.764	260.374	5,6%
H	SYSTEMIC HORMONAL PREPARATIONS,	123.505	128.208	135.035	150.611	156.388	161.363	165.310	169.059	177.397	4,6%
J	ANTIINFECTIVES FOR SYSTEMIC USE	104.628	104.160	110.750	122.150	126.523	125.892	129.234	133.247	133.572	3,1%
L	ANTINEOPLASTIC AND IMMUNOMODULATING AGENTS	35.517	36.000	38.453	43.588	45.671	47.406	49.415	51.000	52.261	4,9%
M	MUSCULO-SKELETAL SYSTEM	212.744	210.958	219.350	240.655	243.269	242.901	246.557	252.902	254.398	2,3%
N	NERVOUS SYSTEM	361.393	381.013	403.624	446.218	464.940	486.913	509.234	523.518	537.234	5,1%
P	ANTIPARASITIC PRODUCTS, INSECTICIDES AND REPELLENTS	1.345	1.384	1.494	1.735	1.849	1.947	2.047	2.175	2.291	6,9%
R	RESPIRATORY SYSTEM	323.046	327.535	344.696	374.377	393.056	404.672	421.861	431.936	443.191	4,0%
S	SENSORY ORGANS	71.651	70.218	70.827	75.100	73.547	75.307	74.748	72.844	75.694	0,7%
V	VARIOUS	1.352	1.422	1.492	1.550	1.559	1.619	1.631	1.226	736	-7,3%
TOTAL :		3.308.457	3.529.311	3.756.838	4.215.488	4.572.560	4.726.239	4.850.143	4.960.138	5.051.409	5,4%

Observation: the data of all the years are processed on the basis of the latest link Drug-ATC-DDD

### 3.1.3 Therapeutische hoofdgroepen (ATC niveau 2) per geslacht en leeftijdsklasse (tabel 3.1.3)

In het algemeen stijgt het geneesmiddelenverbruik met de leeftijd en gebruiken de vrouwen meer geneesmiddelen (uitgedrukt in DDD) dan mannen (in het bijzonder in de leeftijdsklasse 21-40 jaar waar de contraceptiva een zeer belangrijk volume vertegenwoordigen).

De maagzuurremmers (A02) worden voorgeschreven aan patiënten vanaf 20 jaar. Er wordt een stijgend gebruik in functie van de leeftijd waargenomen. Antidiabetica worden vooral voorgeschreven vanaf 40 jaar met een zeer sterke toename tussen 40 en 80 jaar.

Over het algemeen hebben mannen een groter verbruik van cardiovasculaire geneesmiddelen (C). Dit is vooral het geval bij cardiaca (C01) en cholesterolverlagende middelen (C10). Dit is ook voor de leeftijdsgroep tot 81 jaar het geval voor de verschillende geneesmiddelenklassen van antihypertensiva in hun geheel bekeken (C02+C03+C07+C08+C09). Van de verschillende bloeddrukverlagende geneesmiddelen verbruiken de mannen vooral meer in de klassen C08 (calciumantagonisten) en C09 (middelen aangrijpend op het renine-angiotensinesysteem), terwijl de vrouwen een groter verbruik hebben van diuretica (C03) en bètablokkers (C07).

Schildklierpreparaten worden meer aan vrouwen voorgeschreven. Zoals geweten, komen schildklierziekten<sup>5</sup> meer voor bij vrouwen.

Vrouwen krijgen opvallend meer narcotische geneesmiddelen, analgetica en psychofarmaca (antidepressiva) voorgeschreven.

Voor de luchtwegen vindt men bij mannen een opmerkelijke toename in het gebruik van bronchodilatantia (behandeling van COPD) vanaf de leeftijd van 60 jaar. Voor deze leeftijd is er geen groot geslachtsverschil (behandeling van astma).

---

<sup>5</sup> Meer gedetailleerde informatie over het geneesmiddelengebruik bij schildklierziekten kan u vinden in de [Infospot van het laatste trimester van 2013](#)

**Tabel 3.1.3 Voorschriften van de algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: therapeutische hoofdgroepen per geslacht en ruime leeftijdsklasse van de patiënt: volume (DDD) per 1000 rechthebbenden/dag – 2013**

ATC	Therapeutic subgroup	Women					Men				
		0-20 years	21-40 years	41-60 years	61-80 years	81 years and older	0-20 years	21-40 years	41-60 years	61-80 years	81 years and older
A01	STOMATOLOGICAL PREPARATIONS	0,170	0,094	0,160	0,282	0,431	0,165	0,054	0,089	0,190	0,285
A02	DRUGS FOR ACID RELATED DISORDERS	6,872	36,378	119,035	226,220	290,314	5,685	30,873	97,204	181,643	227,775
A03	DRUGS FOR FUNCTIONAL GASTROINTESTINAL DISORDERS	0,910	2,824	5,003	9,575	11,686	0,433	1,330	2,681	4,991	5,736
A04	ANTIEMETICS AND ANTINAUSEANTS	0,003	0,001	0,006	0,010	0,002	0,004	0,001	0,006	0,014	0,006
A05	BILE AND LIVER THERAPY	0,073	0,212	0,750	1,546	1,224	0,078	0,172	0,370	0,763	0,910
A06	DRUGS FOR CONSTIPATION	0,002	0,011	0,243	0,470	0,205	0,001	0,015	0,417	1,226	0,414
A07	ANTIDIARRHEALS, INTESTINAL ANTIINFLAMMATORY/ANTIINFECTIVE AGENTS	0,396	2,483	4,331	5,301	4,963	0,352	2,276	4,309	5,860	5,118
A09	DIGESTIVES, INCL. ENZYMES	0,523	0,401	0,305	0,607	0,517	0,625	0,706	0,651	1,344	0,981
A10	DRUGS USED IN DIABETES	2,938	8,985	51,751	169,554	151,008	3,002	9,944	75,747	231,071	169,729
A11	VITAMINS	0,060	0,189	0,625	0,881	0,614	0,090	0,090	0,296	0,718	0,819
A12	MINERAL SUPPLEMENTS	0,003	0,036	0,144	0,539	0,744	0,004	0,054	0,252	1,057	1,638
A16	OTHER ALIMENTARY TRACT AND METABOLISM PRODUCTS	0,804	0,032	0,041			0,720	0,129	0,000		
B01	ANTITHROMBOTIC AGENTS	0,662	7,636	54,434	261,225	448,053	0,658	5,829	85,474	386,545	529,932
B02	ANTIHEMORRHAGICS	0,067	0,139	0,224	0,112	0,253	0,101	0,101	0,132	0,183	0,402
B05	BLOOD SUBSTITUTES AND PERFUSION SOLUTIONS	0,011	0,021	0,038	0,127	1,892	0,010	0,012	0,027	0,098	0,746
C01	CARDIAC THERAPY	0,046	0,370	6,809	69,621	264,606	0,051	0,467	12,809	107,690	296,988
C02	ANTIHYPERTENSIVES	0,012	0,240	3,364	20,578	35,230	0,028	0,314	4,681	20,361	24,437
C03	DIURETICS	0,167	3,514	32,825	125,136	290,106	0,113	1,316	17,538	92,071	239,598
C07	BETA BLOCKING AGENTS	0,611	9,393	85,611	237,620	266,367	0,454	7,999	72,617	208,726	213,514
C08	CALCIUM CHANNEL BLOCKERS	0,174	3,000	30,990	128,201	229,448	0,236	3,811	44,321	167,001	219,886
C09	AGENTS ACTING ON THE RENIN-ANGIOTENSIN SYSTEM	0,435	7,991	114,688	404,667	532,700	0,667	14,546	167,663	495,577	521,424
C10	LIPID MODIFYING AGENTS	0,315	4,797	92,693	370,895	319,890	0,224	9,345	161,366	460,556	374,528
D01	ANTIFUNGALS FOR DERMATOLOGICAL USE	0,937	2,510	3,888	4,102	3,311	0,800	2,386	3,613	4,246	3,301
D05	ANTIPSORIATICS	0,101	0,364	0,680	0,889	0,735	0,086	0,565	1,043	1,350	0,964
D06	ANTIBIOTICS AND CHEMOTHERAPEUTICS FOR DERMATOLOGICAL USE	0,012	0,198	0,156	0,159	0,179	0,004	0,169	0,113	0,231	0,354
D07	CORTICOSTEROIDS, DERMATOLOGICAL PREPARATIONS	1,277	2,008	2,633	3,890	4,795	1,130	1,311	2,037	3,601	4,871
D10	ANTI-ACNE PREPARATIONS	1,060	1,204	0,266	0,030	0,007	2,310	0,899	0,160	0,059	0,024
D11	OTHER DERMATOLOGICAL PREPARATIONS	0,115	0,090	0,066	0,044	0,028	0,102	0,078	0,060	0,056	0,036
G01	GYNECOLOGICAL ANTIINFECTIVES AND ANTISEPTICS	0,507	2,836	1,946	1,274	1,250	0,021	0,060	0,068	0,074	0,086
G02	OTHER GYNECOLOGICALS	0,011	0,163	0,127	0,045	0,028	0,001	0,022	0,068	0,080	0,060
G03	SEX HORMONES AND MODULATORS OF THE GENITAL SYSTEM	95,284	227,707	111,911	35,969	13,472	0,208	0,695	0,872	1,196	2,056
G04	UROLOGICALS	0,474	0,611	2,574	8,506	13,962	0,618	0,565	2,095	18,563	35,077
H01	PITUITARY AND HYPOTHALAMIC HORMONES AND ANALOGUES	1,095	0,348	0,683	0,764	0,388	1,567	0,308	0,555	0,764	0,502
H02	CORTICOSTEROIDS FOR SYSTEMIC USE	1,575	7,846	17,053	25,868	30,869	1,570	6,119	14,517	29,013	38,755
H03	THYROID THERAPY	2,086	25,636	65,838	93,831	76,549	0,769	4,130	13,840	28,006	30,158
H04	PANCREATIC HORMONES	0,004	0,003	0,006	0,012	0,024	0,004	0,004	0,007	0,014	0,019
H05	CALCIUM HOMEOSTASIS	0,004	0,043	0,230	0,519	0,843	0,004	0,042	0,135	0,311	0,525

Tabel 3.1.3 Vervolg

ATC	Therapeutic subgroup	Women					Men				
		0-20 years	21-40 years	41-60 years	61-80 years	81 years and older	0-20 years	21-40 years	41-60 years	61-80 years	81 years and older
J01	ANTIBACTERIALS FOR SYSTEMIC USE	19,950	33,062	35,697	39,015	46,881	18,206	21,683	27,252	36,208	43,575
J02	ANTIMYCOTICS FOR SYSTEMIC USE	0,429	2,245	2,547	1,659	1,046	0,247	0,989	1,387	1,466	1,208
J04	ANTIMYCOBACTERIALS	0,083	0,302	0,216	0,157	0,085	0,077	0,267	0,292	0,300	0,323
J05	ANTIVIRALS FOR SYSTEMIC USE	0,122	1,519	2,278	0,666	0,139	0,131	2,032	4,412	1,652	0,222
J06	IMMUNE SERA AND IMMUNOGLOBULINS	0,011	0,022	0,017	0,013	0,005	0,019	0,006	0,007	0,013	0,012
J07	VACCINES	0,364	0,152	0,311	1,352	1,618	0,285	0,114	0,248	1,284	1,693
L01	ANTINEOPLASTIC AGENTS	0,108	0,120	0,467	1,180	1,300	0,089	0,095	0,387	1,380	2,024
L02	ENDOCRINE THERAPY	0,242	0,887	10,058	18,436	14,195	0,035	0,030	0,597	13,956	50,015
L03	IMMUNOSTIMULANTS	0,066	1,509	2,448	0,776	0,019	0,029	0,701	1,207	0,496	0,075
L04	IMMUNOSUPPRESSANTS	0,555	3,597	8,822	10,854	4,252	0,533	3,439	7,989	10,550	4,210
M01	ANTIINFLAMMATORY AND ANTIRHEUMATIC PRODUCTS	6,895	31,410	60,757	74,365	50,628	5,124	25,405	47,209	55,202	38,394
M03	MUSCLE RELAXANTS	0,111	0,471	1,549	1,438	0,617	0,130	0,815	1,694	1,875	0,773
M04	ANTIGOUT PREPARATIONS	0,012	0,129	2,147	13,590	19,443	0,029	1,273	16,536	50,338	46,528
M05	DRUGS FOR TREATMENT OF BONE DISEASES	0,012	0,462	11,386	69,021	97,912	0,020	0,192	2,570	17,164	33,159
N01	ANESTHETICS	0,000	0,005	0,046	0,148	0,247	0,000	0,007	0,017	0,091	0,191
N02	ANALGESICS	0,267	5,993	25,059	49,152	76,804	0,197	4,729	17,799	28,681	36,269
N03	ANTI-EPILEPTICS	2,478	8,430	16,338	18,180	14,367	2,857	9,314	17,122	20,982	16,922
N04	ANTI-PARKINSON DRUGS	0,036	0,238	1,663	11,343	21,577	0,057	0,413	2,593	16,680	28,166
N05	PSYCHOLEPTICS	0,999	6,913	17,205	17,402	22,224	3,022	13,548	18,532	13,477	13,975
N06	PSYCHOANALEPTICS	5,381	51,214	145,807	174,114	236,310	9,960	29,276	71,566	86,682	132,229
N07	OTHER NERVOUS SYSTEM DRUGS	0,149	2,376	10,381	31,224	61,147	0,110	1,796	5,337	16,145	38,538
P01	ANTI-PROTOZOALS	0,082	0,798	1,454	1,267	0,532	0,030	0,149	0,353	0,458	0,308
R01	NASAL PREPARATIONS	9,668	14,974	20,358	21,247	14,153	10,657	11,561	17,246	22,911	18,787
R03	DRUGS FOR OBSTRUCTIVE AIRWAY DISEASES	26,638	22,230	53,649	93,303	89,775	35,006	19,806	48,197	130,904	163,352
R05	COUGH AND COLD PREPARATIONS	1,692	5,082	11,193	22,738	33,999	1,635	3,778	9,518	33,441	63,576
R06	ANTIHISTAMINES FOR SYSTEMIC USE	15,646	30,922	45,071	44,290	47,692	16,685	20,134	26,153	29,896	37,619
S01	OPHTHALMOLOGICALS	2,317	2,470	10,764	48,062	74,727	2,528	2,405	10,447	44,595	79,089
S03	OPHTHALMOLOGICAL AND OTOLOGICAL PREPARATIONS	2,140	1,162	1,815	2,936	3,624	3,584	0,993	1,455	2,676	4,092
V01	ALLERGENS	0,000	0,002	0,004	0,004	0,001	0,001	0,003	0,006	0,005	0,002
V03	ALL OTHER THERAPEUTIC PRODUCTS	0,008	0,023	0,097	0,345	0,582	0,012	0,040	0,173	0,659	1,043
V07	ALL OTHER NON-THERAPEUTIC PRODUCTS	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000
V08	CONTRAST MEDIA	0,000	0,001	0,003	0,005	0,003	0,000	0,001	0,002	0,004	0,003
	<b>TOTAL</b>	<b>216,258</b>	<b>589,034</b>	<b>1.311,737</b>	<b>2.977,352</b>	<b>3.932,599</b>	<b>134,193</b>	<b>281,733</b>	<b>1.146,136</b>	<b>3.095,419</b>	<b>3.808,025</b>

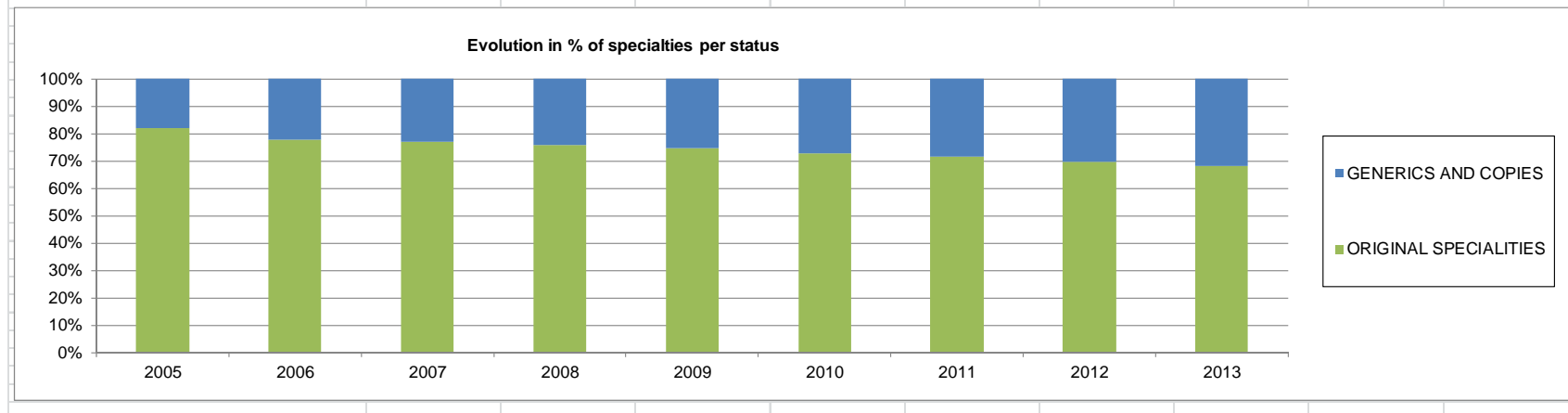
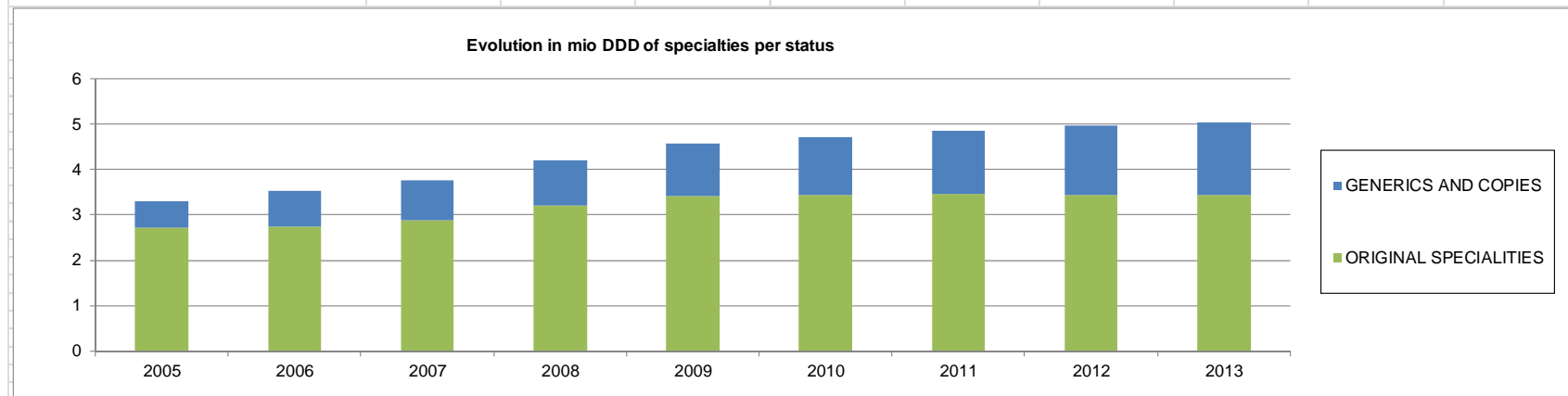
### **3.1.4 Verdeling van de farmaceutische specialiteiten volgens hun statuut (tabel 3.1.4)**

Door de invoering van het referentierugbetalingssysteem op 1 juni 2001, is het aandeel van de generieken in het gebruik van de geneesmiddelen gestegen. De gemiddelde arts schrijft in 2013 zo'n 32% (uitgedrukt in DDD) geneesmiddelen voor onder de vorm van een generiek.

We merken op dat, indien men rekening zou houden met de originele specialiteiten die in prijs gedaald zijn tot het niveau van de generieken (deze « goedkope originele specialiteiten » werden niet opgenomen in de tabel), men zou uitkomen op 54% van het aantal voorschriften in volume.

**Tabel 3.1.4 Voorschriften van de algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: overzicht van farmaceutische specialiteiten volgens het statuut - volume (in DDD)**

Status	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ORIGINAL SPECIALITIES	2.714.464.069	2.743.477.361	2.885.005.750	3.201.275.788	3.412.542.095	3.443.548.743	3.471.354.533	3.444.956.025	3.435.326.756
GENERIC AND COPIES	593.992.678	785.833.300	871.831.856	1.014.211.788	1.160.017.479	1.282.690.362	1.378.788.143	1.515.182.080	1.616.082.729
TOTAL	3.308.456.748	3.529.310.661	3.756.837.606	4.215.487.577	4.572.559.574	4.726.239.105	4.850.142.677	4.960.138.105	5.051.409.485



## **3.2. Gegevens volgens voorschrijver**

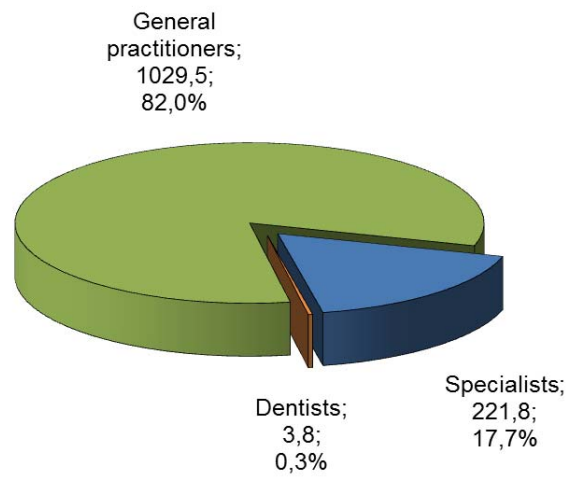
### **3.2.1 Verdeling van de voorschriften over de voorschrijvers in 2013 (tabel 3.2.1)**

Zoals in de voorbije jaren blijkt uit dit taartdiagram dat in 2013 het merendeel (82,0%) van het volume van de geneesmiddelen (in DDD/1000 rechthebbenden/dag) voorgeschreven wordt door de algemeen geneeskundigen.

Er is wel een toename van het voorschrijven door geneesheren-specialisten. Dit komt omdat nieuwe geneesmiddelen meestal ingeschreven worden met bijzondere vergoedingsvoorwaarden (hoofdstuk IV van de lijst van de vergoedbare farmaceutische specialiteiten). De eerste diagnose wordt dan altijd gesteld door een geneesheer-specialist.



**Tabel 3.2.1** Verdeling van de voorschriften over de voorschrijvers in 2013 in DDD/1000 rechthebbenden/dag



### 3.3 Gedetailleerde gegevens over bepaalde therapeutische klassen

Hierna volgen gegevens over een aantal specifieke geneesmiddelengroepen.

#### 3.3.1 Geneesmiddelen gebruikt bij astma en COPD (tabellen 3.3.1. a tot en met d)

Het volume voorgeschreven geneesmiddelen voor het ademhalingsstelsel blijft, na een periode van afname, toenemen sinds 2007. In de verschillende klassen is er een langzame daling van de zuivere inhalatiecorticoïden, maar we zien een volgehouden verhoging van de vaste geneesmiddelencombinaties (hoofdzakelijk sympathicomimetica + corticoïden). De daling van het voorschrijven van xanthinen (theofylline) zet zich door, wat overeenkomt met de richtlijnen.

In 2013 kregen ongeveer 1.459.382 patiënten een behandeling met één of meer middelen tegen astma en COPD. De patiënten werden ingedeeld volgens leeftijd in de volgende categoriën: 0-15 jaar, 16-45 jaar en meer dan 45 jaar. De eerste groep wordt verondersteld de kinderen met astma te omvatten, de tweede groep de volwassen astmatici en de laatste groep vooral de patiënten met COPD. Er zijn duidelijke verschillen merkbaar in de behandelingswijze van deze patiënten.

Meer dan de helft van de kinderen worden behandeld met inhalatieparasymphaticolytica en/of beta2-mimetica of een orale leukotriënenreceptorantagonist. De helft van de kinderen onder behandeling krijgen inhalatiecorticoïden.

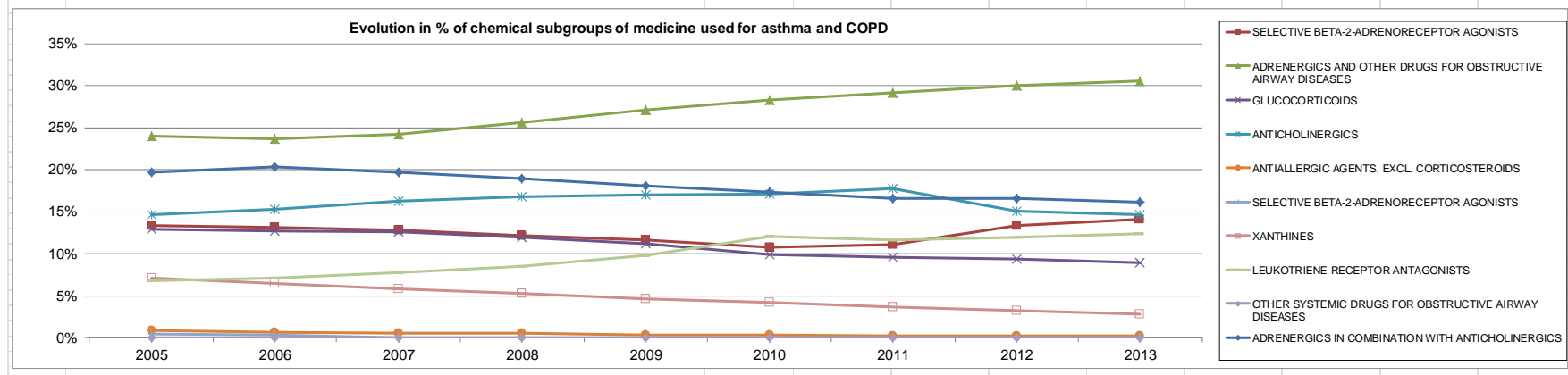
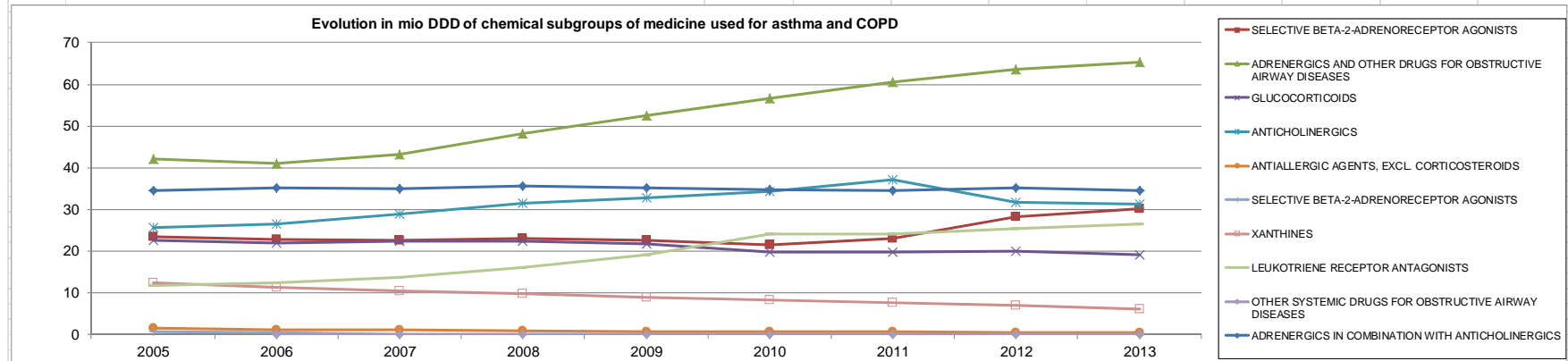
Bij de volwassen astmalijders krijgt 24% zuivere inhalatiecorticoïden. Diegenen die een langwerkende beta2-agonist in aerosol met enkel dat geneesmiddel nemen, zijn veel minder talrijk (verhouding van 1 op 29). Maar de keuze van een vaste combinatie maakt het moeilijker om de behandeling regelmatig aan te passen in functie van de behandelingsfase van astma (vroeger step-up en step-down).

Bij de patiënten die verondersteld worden hoofdzakelijk te lijden aan COPD eerder dan aan astma, worden de inhalatiecorticoïden geassocieerd aan een LABA vaker voorgeschreven dan zuivere inhalatiecorticoïden (verhouding van 1,8 tegen 1). Dit voorschrift van een vaste combinatie van ICS (Inhaled Corticosteroids) met een LABA moet volgens de geldende richtlijnen (GOLD) voorbehouden worden voor de ernstige en zeer ernstige graden van COPD (GOLD III en IV) met herhaalde exacerbaties. Het aantal gevallen dat deze behandeling in vaste combinatie volgt, overschrijdt ruim het aantal patiënten dat volgens de Belgische epidemiologische schattingen aan COPD GOLD III-IV lijdt.

Sinds de overgang van deze geneesmiddelen naar hoofdstuk II is het aantal DDD van geneesmiddelen dat toegediend wordt via een vernevelaar gevoelig gestegen (in absolute en relatieve waarde). Voor 2013 is er een stagnatie.

**Tabel 3.3.1. a Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: geneesmiddelen gebruikt bij astma en COPD – volume (in DDD)**

ATC	Chemical subgroup	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
R03AC	SELECTIVE BETA-2-ADRENORECEPTOR AGONISTS	23.465.697	22.855.421	22.733.425	22.970.865	22.609.128	21.587.583	23.113.393	28.189.868	30.214.830
R03AK	ADRENERGICS AND OTHER DRUGS FOR OBSTRUCTIVE AIRWAY DISEASES	42.109.133	41.052.349	43.122.090	48.222.440	52.507.070	56.716.235	60.644.700	63.493.350	65.275.674
R03AL	ADRENERGICS IN COMBINATION WITH ANTICHOLINERGICS	34.465.224	35.187.188	35.040.509	35.666.951	35.123.980	34.734.186	34.546.445	35.105.049	34.546.622
R03BA	GLUCOCORTICIDS	22.691.890	22.000.279	22.392.687	22.480.102	21.722.400	19.923.014	19.918.933	19.983.497	19.140.947
R03BB	ANTICHOLINERGICS	25.750.054	26.474.111	28.898.971	31.622.485	32.920.158	34.334.180	37.066.162	31.840.864	31.262.653
R03BC	ANTIALLERGIC AGENTS, EXCL. CORTICOSTEROIDS	1.519.398	1.260.871	1.133.653	1.009.199	824.342	714.082	665.594	581.740	485.220
R03CC	SELECTIVE BETA-2-ADRENORECEPTOR AGONISTS	830.453	555.487	159.571	124.985	111.977	103.087	90.632	82.591	74.181
R03DA	XANTHINES	12.509.241	11.281.045	10.436.143	9.930.560	9.033.935	8.418.954	7.701.920	6.974.483	6.123.623
R03DC	LEUKOTRIENE RECEPTOR ANTAGONISTS	11.880.464	12.420.548	13.771.531	16.158.755	19.149.199	24.217.493	24.248.777	25.360.602	26.597.118
R03DX	OTHER SYSTEMIC DRUGS FOR OBSTRUCTIVE AIRWAY DISEASES		2.875	21.975	27.947	38.044	49.986	67.088	91.191	116.491
	Total	175.221.554	173.090.173	177.710.555	188.214.289	194.040.232	200.798.801	208.063.642	211.703.234	213.837.359

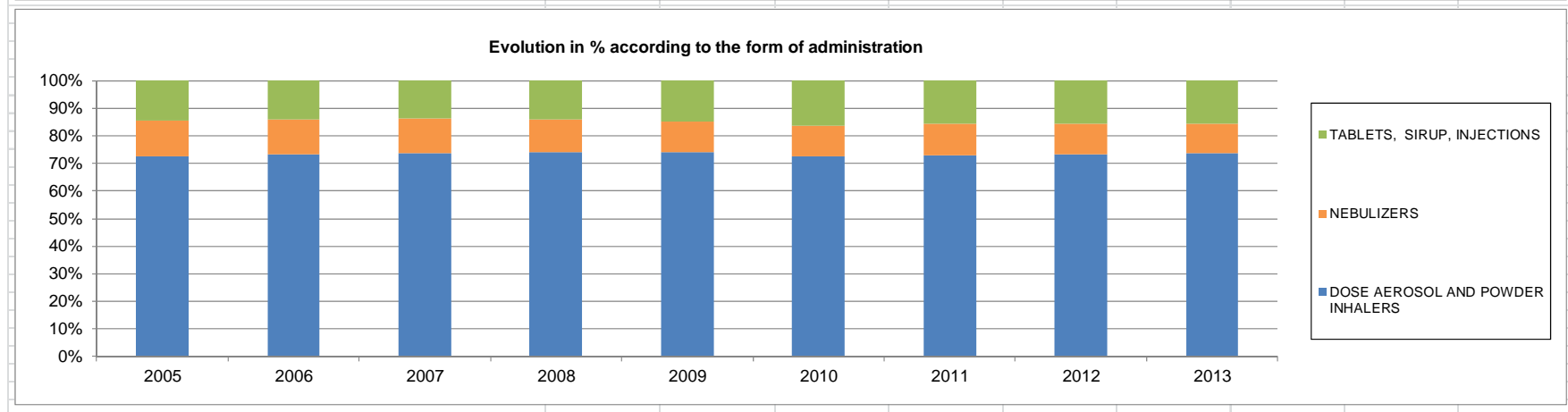
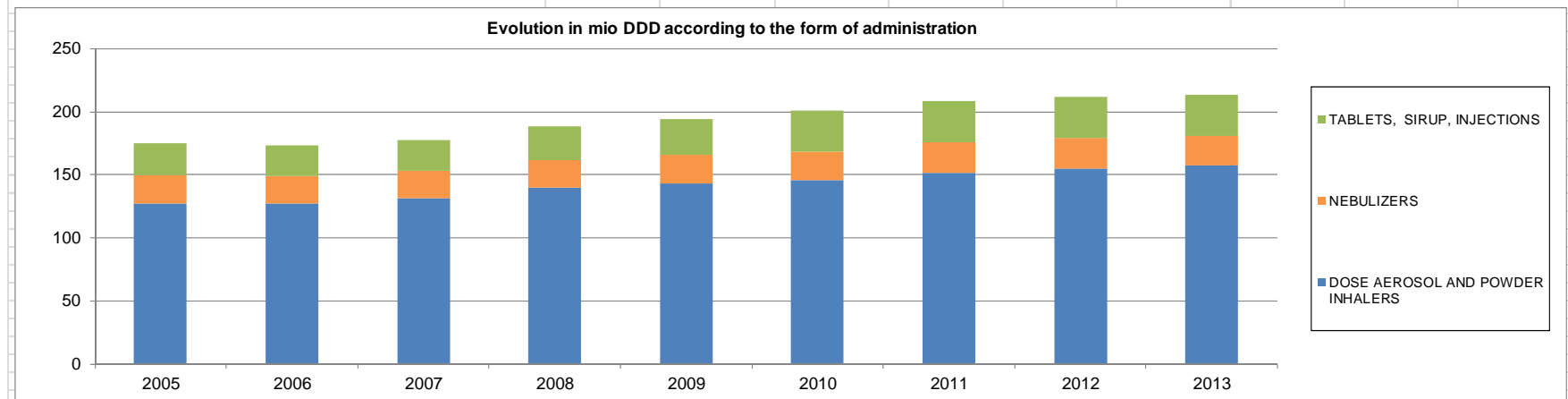


**Tabel 3.3.1. b Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: geneesmiddelen gebruikt bij astma en COPD – aantal patiënten**

ATC	Drug class	0 to 16 years	16 to 45 years	Older than 45 years	Total
R03	Drugs for obstructive airway diseases	368.397	342.170	748.815	1.459.382
R03BB	Anticholinergics	193.385	23.106	132.536	349.027
R03BA	Glucocorticoids	197.280	82.125	181.743	461.148
R03AK06 and/or R03AK07	Salmeterol + formoterol in combination with other drugs	33.821	130.554	329.042	493.417
R03AC12 and/or R03AC13	Salmeterol and/or formoterol	1.963	4.285	19.655	25.903
(1)	Other drugs for asthma and COPD	245.215	205.204	456.585	907.004
	<i>of which salmeterol and/or formeterol without glucocorticoids</i>	443	2.467	10.322	13.232
	<i>who also use oxygen (V03AN01)</i>	21	126	2.872	3.019
<b>% of the total number of patients taking medicine used for asthma and COPD</b>					
R03	Drugs for obstructive airway diseases	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
R03BB	Anticholinergics	52,5%	6,8%	17,7%	23,9%
R03BA	Glucocorticoids	53,6%	24,0%	24,3%	31,6%
R03AK06 and/or R03AK07	Salmeterol + formoterol in combination with other drugs	9,2%	38,2%	43,9%	33,8%
R03AC12 and/or R03AC13	Salmeterol and/or formoterol	0,5%	1,3%	2,6%	1,8%
(1)	Other drugs for asthma and COPD	66,6%	60,0%	61,0%	62,1%
	<i>of which salmeterol and/or formeterol without glucocorticoids</i>	0,1%	0,7%	1,4%	0,9%
	<i>who also use oxygen (V03AN01)</i>	0,0%	0,0%	0,4%	0,2%
<b>(1) Medicine pertaining to the group of "Other medicine used for asthma and COPD" :</b>					
ATC	Chemical substance				
R03AC02	SALBUTAMOL				
R03AC18	INDACATEROL				
R03AK08	FORMOTEROL AND BECLOMETASONE				
R03AK11	FORMOTEROL AND FLUTICASONE				
R03AL01	FENOTEROL AND IPRATROPIUM BROMIDE				
R03AL02	SALBUTAMOL AND IPRATROPIUM BROMIDE				
R03BC01	CROMOGLICINEZUUR				
R03CC02	SALBUTAMOL				
R03DA04	THEOFYLLINE				
R03DC01	ZAFIRLUKAST				
R03DC03	MONTELUKAST				
R03DX05	OMALIZUMAB				

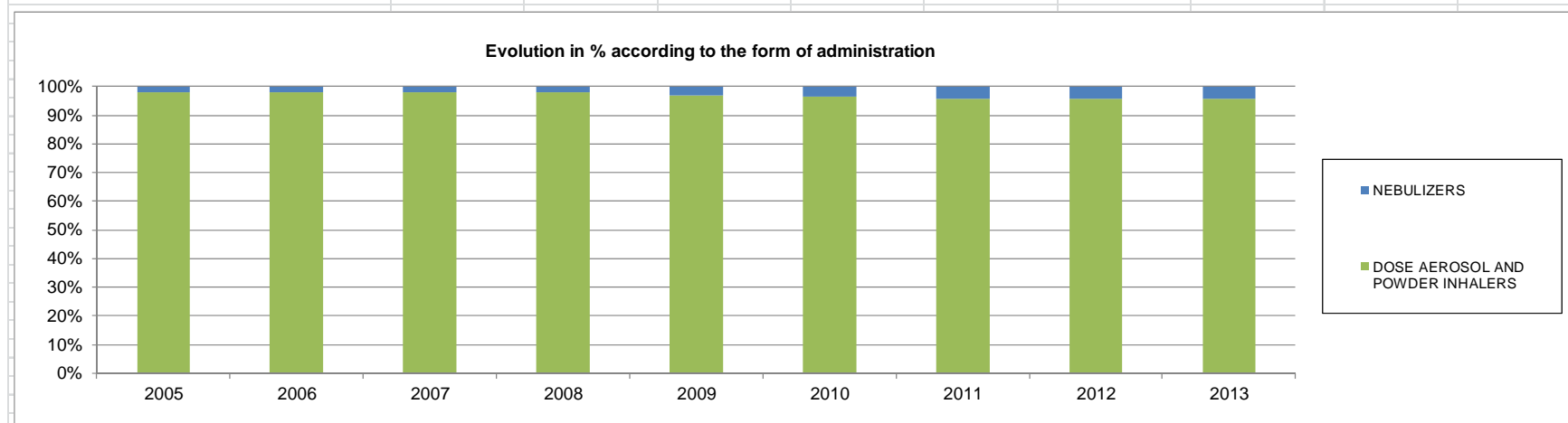
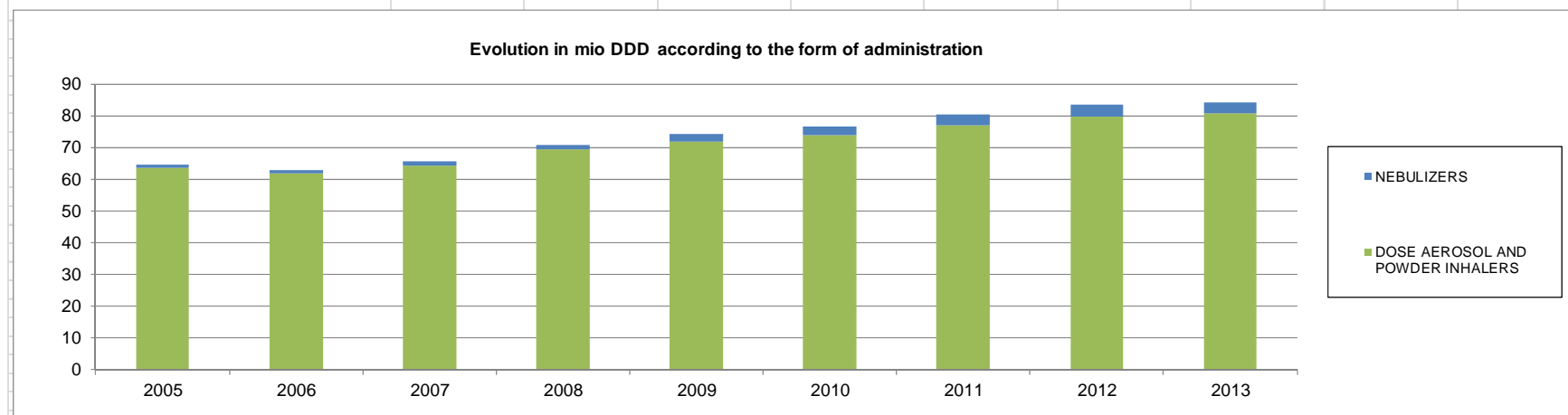
**Tabel 3.3.1. c Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: geneesmiddelen gebruikt bij astma en COPD (R03) volgens toedieningsvorm – volume (in DDD)**

Drug administration	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
DOSE AEROSOL AND POWDER INHALERS	126.902.317	127.188.834	131.254.838	139.415.003	143.486.811	145.641.782	151.868.733	154.964.159	157.454.597
NEBULIZERS	23.099.079	21.641.384	22.066.498	22.557.038	22.220.266	22.367.498	24.086.493	24.230.209	23.471.350
TABLETS, SIRUP, INJECTIONS	25.220.158	24.259.954	24.389.220	26.242.247	28.333.155	32.789.521	32.108.416	32.508.866	32.911.412
<b>TOTAL</b>	<b>175.221.554</b>	<b>173.090.173</b>	<b>177.710.555</b>	<b>188.214.289</b>	<b>194.040.232</b>	<b>200.798.801</b>	<b>208.063.642</b>	<b>211.703.234</b>	<b>213.837.359</b>



**Tabel 3.3.1. d Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: corticoïden gebruikt bij astma en COPD volgens toedieningsvorm – volume (in DDD)**

Drug administration	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
DOSE AEROSOL AND POWDER INHALERS	63.473.940	61.865.375	64.280.013	69.329.310	72.007.053	73.950.590	77.203.748	79.773.133	80.730.824
NEBULIZERS	1.327.083	1.187.253	1.234.765	1.373.232	2.222.417	2.688.658	3.359.885	3.703.715	3.685.798
TOTAL	64.801.023	63.052.628	65.514.777	70.702.542	74.229.470	76.639.249	80.563.633	83.476.847	84.416.622



### 3.3.2 Antibiotica (tabellen 3.3.2. a tot en met c)

De globale evolutie, in DDD uitgedrukt, toont ons een lichte daling in 2006 t.o.v. 2005, vervolgens een duidelijke stijging in 2007, 2008 en 2009, een lichte daling in 2010, in 2011 en 2012 weer een stijging waarna een stabilisatie in 2013. Deze evolutie kan verschillen al naar gelang de klasse van antibiotica (zie hieronder).

Als we de evolutie van de laatste jaren bekijken per antibioticaklasse dan zien we een constante verhoging in het voorschrijven van amoxicilline (waarvan de aanbevolen DDD werd verhoogd), wat overeenstemt met de aanbevelingen. De hoeveelheid voorschriften van amoxicilline in vergelijking met het geheel amoxicilline-clavulaanzuur + amoxicilline blijft langzaam verbeteren, wat eveneens in overeenstemming is met de aanbevelingen. Na een duidelijke vermindering in 2004, steeg het voorschrijven van macroliden (en verwante middelen) terug in 2005, bleef stabiel in 2006, is terug gestegen in 2007, 2008 en 2009, daalde vervolgens in 2010 om weer te stijgen in 2011 en 2012. Het blijft belangrijk bij kinderen (13,5 tot 14,1% volgens de leeftijdscategorie indien voorgeschreven door een huisarts en een beetje meer indien het wordt voorgeschreven door een kinderarts bij de 6-10-jarigen: 19,5%). Zo'n veelvuldige keuze van macroliden strookt niet met de voorschrijfaanbevelingen.

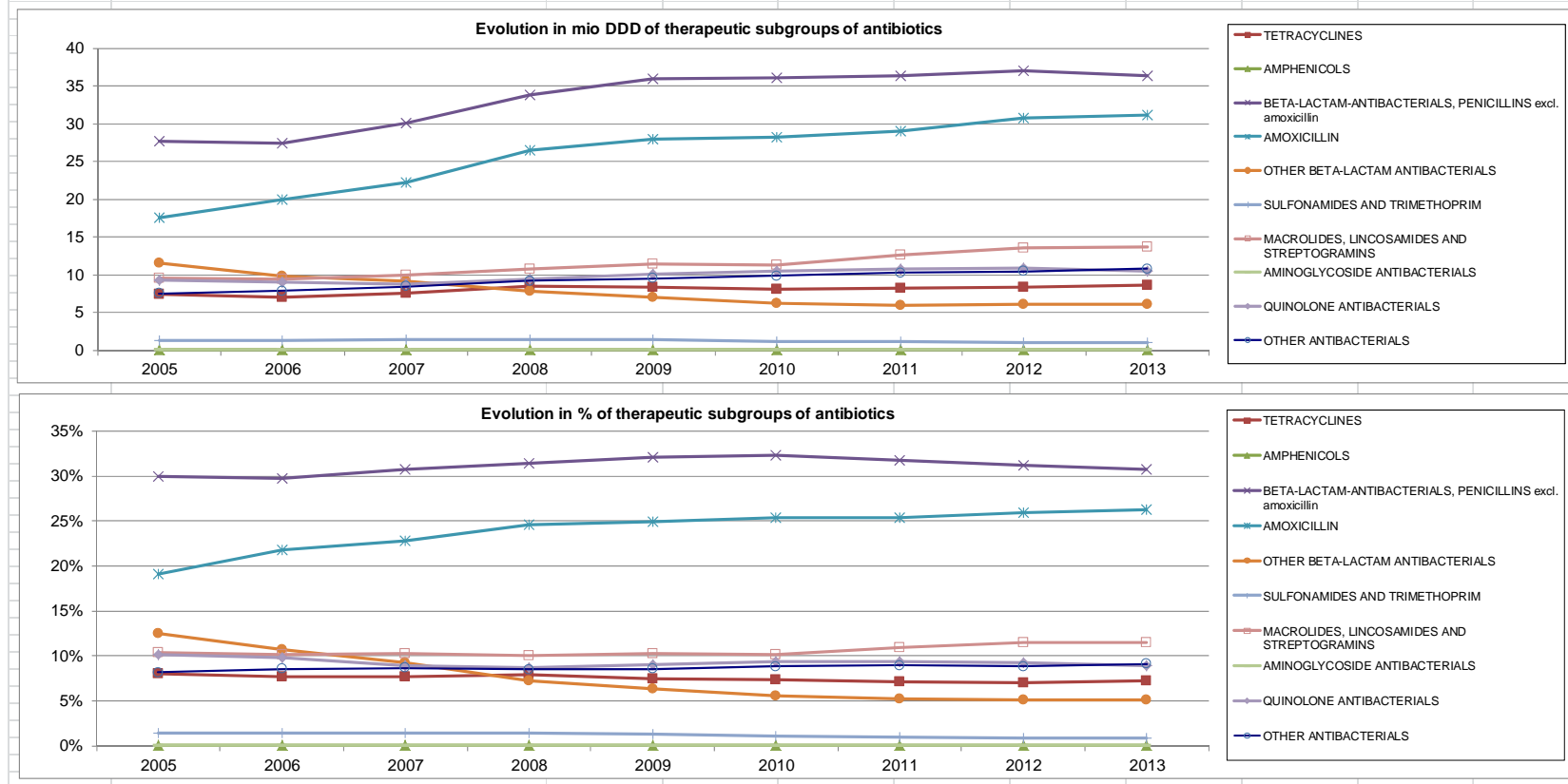
Voor het geheel van de algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen is de algemene tendens dus een lichte stijging in aantal voorgeschreven DDD's antibiotica in 2013 ten opzichte van de voorgaande jaren (2010, 2011 en 2012), voor alle klassen van antibiotica. We moeten de nadruk leggen op de blijvende groei van de voorschriften van chinolonen.

Het gaat hier over voorschriften bekeken over een kalenderjaar.

Een meer correcte interpretatie van de evolutie in voorschrijven van antibiotica moet echter rekening houden met elementen die niet in deze evaluatie zijn opgenomen, onder andere het in aanmerking nemen van de evolutie van de aanbevolen dosis (verhoging van de DDD voor amoxicilline), de epidemiologie van luchtweginfecties (soms twee epidemische episodes in een kalenderjaar) en van de evolutie van het aantal rechthebbenden. Analyses die deze factoren mee in rekening brengen, werden gerealiseerd en gepubliceerd door het RIZIV en/of BAPCOC en geven een andere kijk die aantoont dat er de laatste jaren geen toename is in het aantal voorschriften per inwoner voor antibiotica.

**Tabel 3.3.2. a Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: antibiotica – volume (in DDD)**

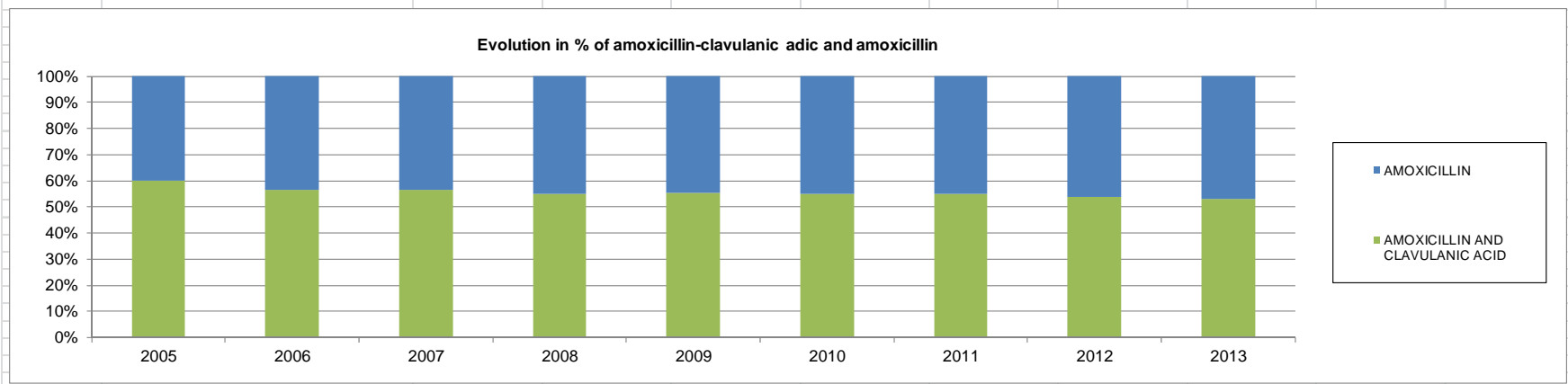
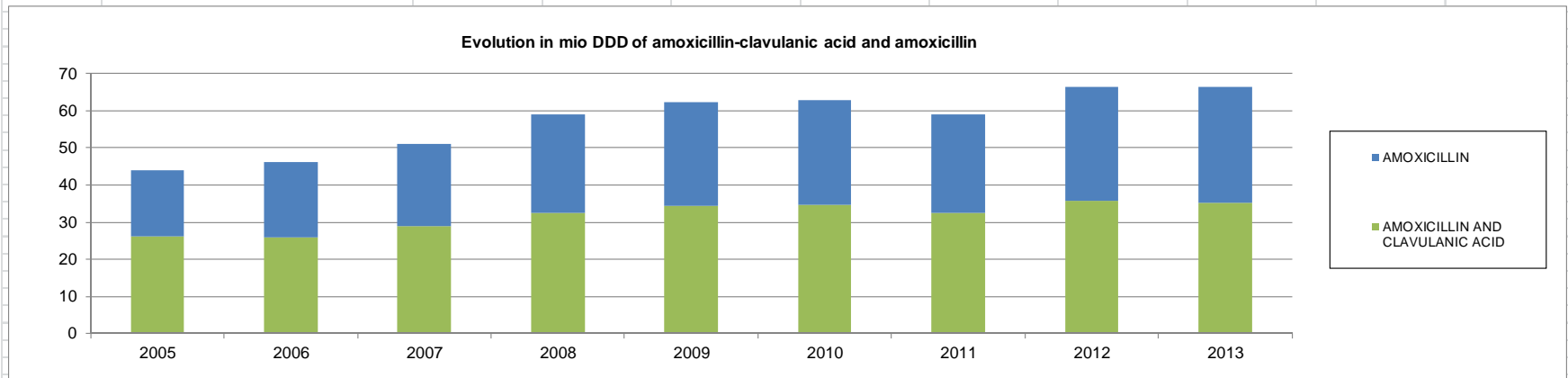
ATC	Chemical subgroup	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
J01A	TETRACYCLINES	7.426.711	7.061.108	7.556.569	8.550.396	8.316.207	8.152.840	8.221.196	8.363.481	8.611.642
J01B	AMPHENICOLS	91.493	79.536	85.516	77.430	45.317	66.210	63.980	63.670	63.475
J01C excl. J01CA04	BETA-LACTAM-ANTIBACTERIALS, PENICILLINS excl. amoxicillin	27.626.440	27.358.678	30.086.116	33.863.473	35.883.997	36.009.554	36.322.372	36.941.038	36.392.775
J01CA04	AMOXICILLIN	17.578.840	20.013.291	22.278.050	26.481.762	27.896.087	28.251.638	29.048.387	30.686.260	31.159.070
J01D	OTHER BETA-LACTAM ANTIBACTERIALS	11.546.584	9.818.285	9.116.132	7.868.983	7.045.105	6.180.071	5.987.961	6.076.624	6.107.883
J01E	SULFONAMIDES AND TRIMETHOPRIM	1.317.900	1.339.019	1.412.738	1.484.433	1.420.320	1.218.571	1.192.098	1.058.485	1.089.630
J01F	MACROLIDES, LINCOSAMIDES AND STREPTOGRAMINS	9.515.491	9.383.902	10.007.762	10.764.868	11.443.912	11.344.137	12.586.234	13.580.494	13.667.293
J01G	AMINOGLYCOSIDE ANTIBACTERIALS	61.359	59.914	54.735	53.877	52.939	50.640	51.285	49.110	43.879
J01M	QUINOLONE ANTIBACTERIALS	9.352.409	9.000.302	8.766.348	9.404.938	10.122.504	10.444.410	10.762.560	10.962.263	10.516.641
J01X	OTHER ANTIBACTERIALS	7.548.367	7.867.755	8.484.861	9.182.653	9.562.679	9.836.630	10.263.675	10.483.080	10.824.458
	Total	92.065.593	91.981.791	97.848.827	107.732.810	111.789.066	111.554.700	114.499.748	118.264.504	118.476.745





**Tabel 3.3.2. b Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: verband tussen amoxicilline-clavulaanzuur en amoxicilline**

ATC	Chemical subgroup	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
J01CR02	AMOXICILLIN AND CLAVULANIC ACID	26.274.374	26.030.140	28.823.832	32.463.386	34.501.848	34.653.084	32.530.387	35.830.366	35.251.099	
J01CA04	AMOXICILLIN	17.578.840	20.013.291	22.278.050	26.481.762	27.896.087	28.251.638	26.536.642	30.686.260	31.159.070	
	Total	43.853.214	46.043.431	51.101.882	58.945.148	62.397.935	62.904.722	59.067.028	66.516.626	66.410.170	
		In % of total									
J01CR02	AMOXICILLIN AND CLAVULANIC ACID	59,9%	56,5%	56,4%	55,1%	55,3%	55,1%	55,1%	53,9%	53,1%	
J01CA04	AMOXICILLIN	40,1%	43,5%	43,6%	44,9%	44,7%	44,9%	44,9%	46,1%	46,9%	
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	



**Tabel 3.3.2. c Voorschriften van officieel erkende algemeen geneeskundigen en kinderartsen: vergelijking van het voorschrijven van antibiotica aan kinderen door algemeen geneeskundigen en kinderartsen – volume (in DDD)**

ATC-4	Pharmacological subgroup	Officially certified general practitioners - Volume (in DDD)				Paediatricians - Volume (in DDD)			
		0 to 5 years	in %	6 to 10 years	in %	0 to 5 years	in %	6 to 10 years	in %
J01A	TETRACYCLINES	1.128	0,0%	4.765	0,2%	139	0,0%	727	0,2%
J01B	AMPHENICOLS	3.762	0,1%	1.723	0,1%	5.634	0,5%	1.575	0,5%
J01C	BETA-LACTAM ANTIBACTERIALS, PENICILLINS	2.457.725	81,3%	1.611.169	78,7%	896.825	75,3%	189.392	56,4%
J01D	OTHER BETA-LACTAM ANTIBACTERIALS	89.222	3,0%	73.992	3,6%	86.957	7,3%	34.912	10,4%
J01E	SULFONAMIDES AND TRIMETHOPRIM	47.438	1,6%	27.785	1,4%	22.105	1,9%	7.755	2,3%
J01F	MACROLIDES, LINCOSAMIDES AND STREPTOGRAMINS	408.557	13,5%	289.414	14,1%	142.539	12,0%	65.574	19,5%
J01G	AMINOGLYCOSIDE ANTIBACTERIALS	22	0,0%	135	0,0%	3.192	0,3%	5.332	1,6%
J01M	QUINOLONE ANTIBACTERIALS	2.551	0,1%	3.659	0,2%	3.703	0,3%	5.623	1,7%
J01X	OTHER ANTIBACTERIALS	12.291	0,4%	33.927	1,7%	30.507	2,6%	24.748	7,4%
Total		3.022.693	100,0%	2.046.567	100,0%	1.191.599	100,0%	335.637	100,0%

### 3.3.3 Antidepressiva (tabellen 3.3.3. a en b)

Het aantal DDD van antidepressiva<sup>6</sup> die terugbetaald worden door het RIZIV blijft groeien, in het bijzonder de selectieve serotonine-heropnameremmers maar vooral de nieuwe geneesmiddelen die men terugvindt in de tweede groep van de classificatie volgens het BCFI ("overige antidepressiva" in de tabel, soms ook atypische antidepressiva genoemd). Het volume in DDD van de niet-selectieve monoamine-heropnameremmers (de tricyclische antidepressiva) blijft gelijk en de niet-selectieve mao-remmers zijn van de lijst met vergoedbare geneesmiddelen geschrapt.

Het aantal personen dat minstens één verpakking van een antidepressivum terugbetaald kreeg, blijft lichtjes toenemen (ongeveer 1,18 miljoen personen in 2013 tegenover 1,17 miljoen in 2012 en 1,15 miljoen in 2010). Ongeveer 22% van dit aantal heeft slechts één verpakking afgeleverd gekregen, 11% van het totaal aantal patiënten kreeg minder dan 30 DDD op een jaar afgeleverd.

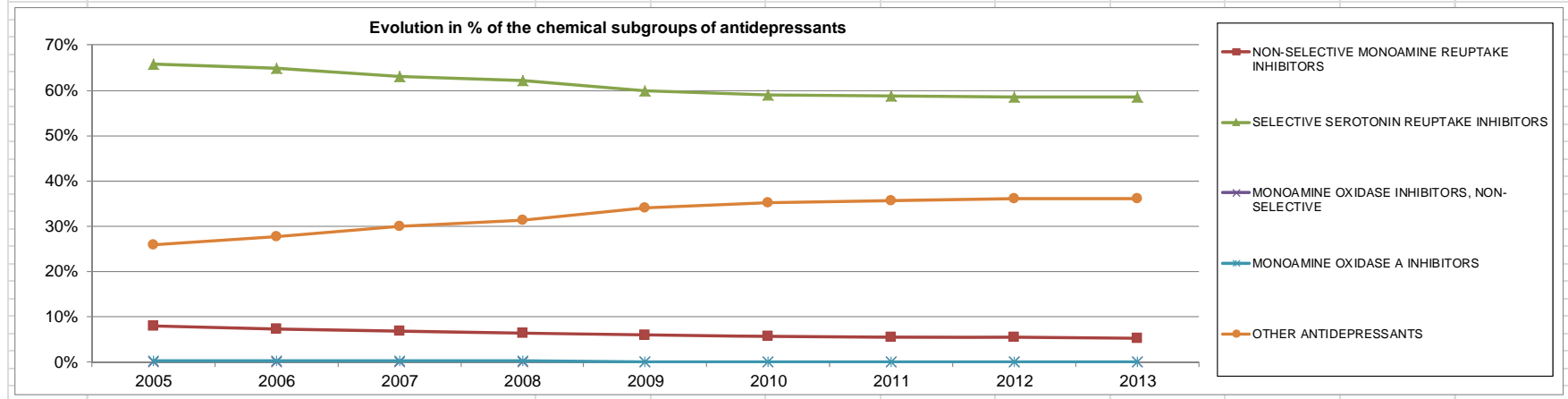
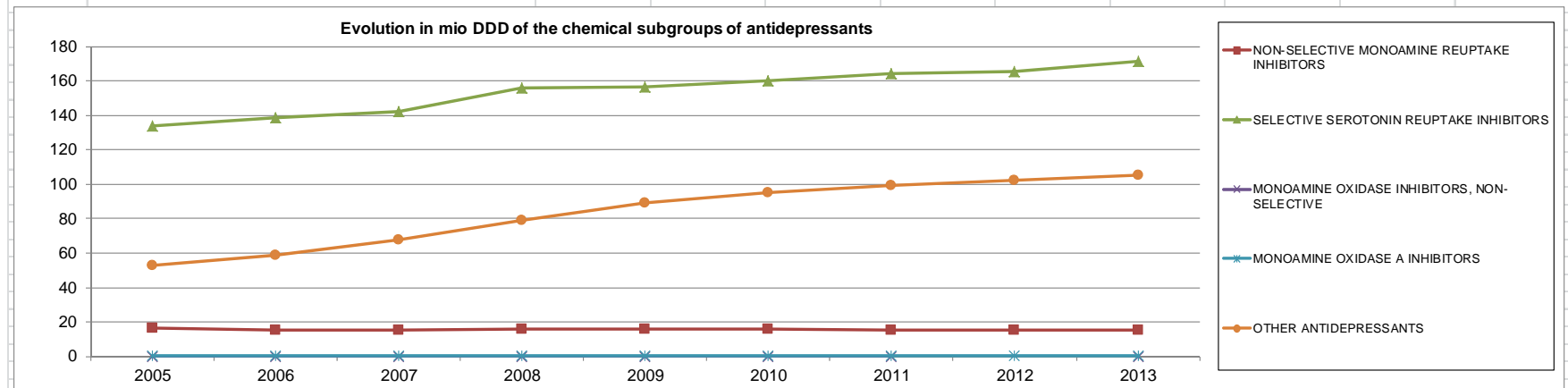
Dit laatste bevestigt het hoge percentage behandelingen van korte duur, wat vragen doet rijzen over de indicatie van deze behandelingen.

---

<sup>6</sup> Meer gedetailleerde informatie over het gebruik van antidepressiva kan u vinden in de [Infospot van het tweede trimester van 2014](#)

**Tabel 3.3.3. a Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: antidepressiva – volume (in DDD)**

ATC	Chemical subgroup	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
N06AA	NON-SELECTIVE MONOAMINE REUPTAKE INHIBITORS	16.469.103	15.547.715	15.315.450	15.882.744	15.815.508	15.822.651	15.380.828	15.360.126	15.365.199
N06AB	SELECTIVE SEROTONIN REUPTAKE INHIBITORS	134.061.575	138.623.912	142.573.757	156.009.076	156.697.193	160.316.484	164.505.818	165.827.204	171.314.179
N06AF	MONOAMINE OXIDASE INHIBITORS, NON-SELECTIVE	627	451	250	225	325	350	50		25
N06AG	MONOAMINE OXIDASE A INHIBITORS	572.242	496.526	438.965	432.750	385.035	357.267	337.265	327.550	305.308
N06AX	OTHER ANTIDEPRESSANTS	52.793.278	58.959.833	67.871.483	78.881.306	89.126.839	95.373.709	99.569.410	102.210.429	105.297.465
	Total	203.896.825	213.628.437	226.199.905	251.206.100	262.024.900	271.870.462	279.793.371	283.725.310	292.282.176

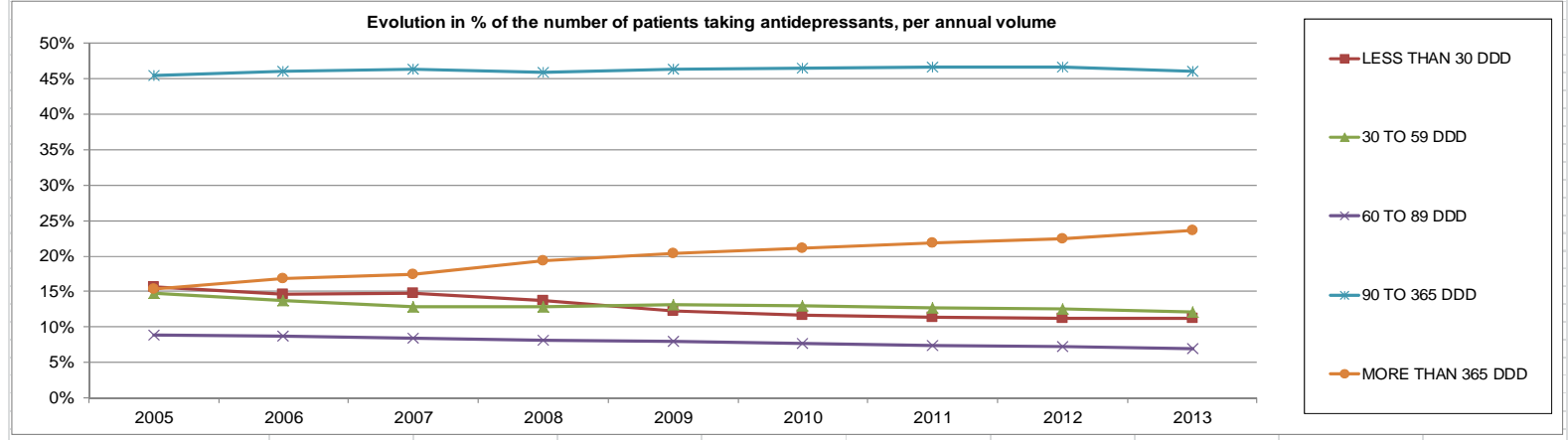
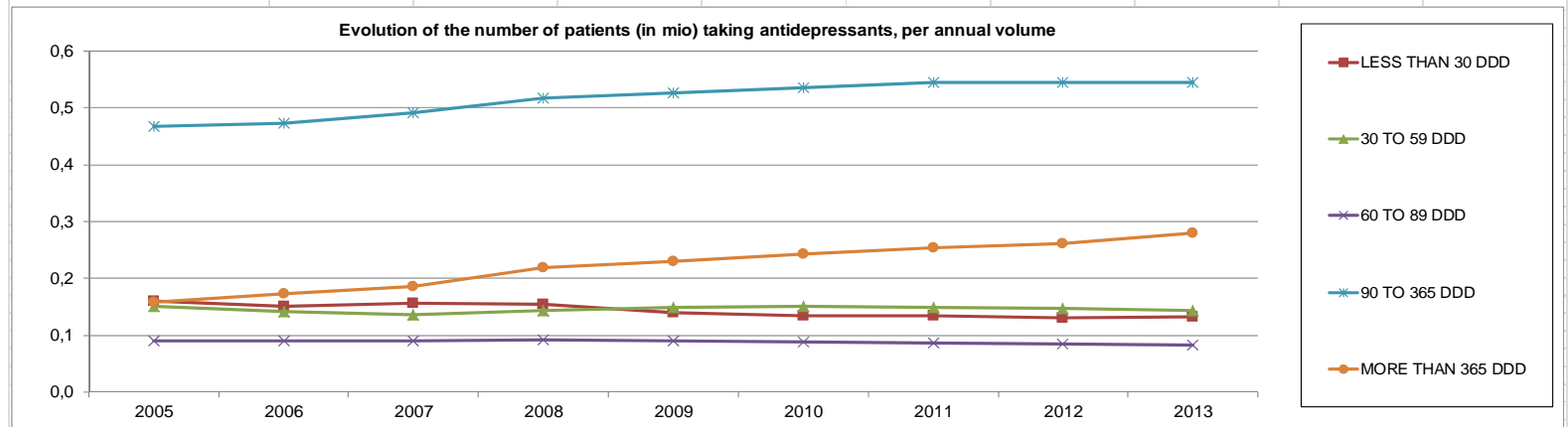


**Tabel 3.3.3. b Verdeling van de patiënten die een antidepressivum hebben genomen – volume (in DDD)**

Use of antidepressants in 2013	Number of patients	Of whom only one package has been taken
1. Less than 30 DDD	132.555	121.127
2. 30 to 59 DDD	143.551	99.471
3. 60 to 89 DDD	82.177	15.518
4. 90 to 365 DDD	545.017	24.631
5. More than 365 DDD	279.441	0
<b>TOTAL</b>	<b>1.182.741</b>	<b>260.747</b>
<p><u>Observation:</u> amongst the antidepressants, there are some large-sized packages available in 2013 of which the DPP (the number of DDD per package) is above 89.</p> <p><u>Examples:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Fluoxetine Divule 20 mg divisible tablets (100 x)</li> <li>- Citalopram EG 20 mg tablets (98 x)</li> </ul>		

**Tabel 3.3.3. c** Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: antidepressiva – aantal patiënten per jaarlijks volume (in mio DDD)

Number of DDD per year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
LESS THAN 30 DDD	160.493	150.073	157.266	155.213	139.195	133.757	133.630	130.584	132.555
30 TO 59 DDD	151.258	141.598	136.435	144.512	149.141	150.559	148.520	146.831	143.551
60 TO 89 DDD	91.169	90.223	89.785	92.407	90.255	88.171	86.743	83.939	82.177
90 TO 365 DDD	466.725	473.471	491.636	516.720	526.595	536.209	545.327	545.455	545.017
MORE THAN 365 DDD	157.936	172.517	185.097	218.806	230.973	243.302	254.716	262.250	279.441
Total	1.027.581	1.027.882	1.060.219	1.127.658	1.136.159	1.151.998	1.168.936	1.169.059	1.182.741



### 3.3.4 Middelen tegen Alzheimer (tabel 3.3.4)

Het aantal patiënten dat een terugbetaling van een geneesmiddel tegen Alzheimer gekregen heeft, daalde in 2013 in vergelijking met de voorgaande jaren en situeert zich rond 41.274 personen in 2013 (tegenover 48.060 in 2012 en 46.854 personen in 2010) met een waarschijnlijk toereikende therapietrouw (ongeveer 327 DDD gemiddeld per jaar tegenover 319 DDD in 2012).

19% van de patiënten die met deze geneesmiddelen behandeld werden, hebben gedurende het tweede semester van 2013 één of meerdere neuroleptica voorgeschreven gekregen. Voor de patiënten die ook een neurolepticum kregen voorgeschreven, was dit hoofdzakelijk een zogenaamd atypisch neurolepticum (70,5% van de gevallen).

**Tabel 3.3.4** Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: aantal patiënten dat een anti-Alzheimermiddel (N06D) neemt

Drug class	Number of patients (1)	Volume (DDD) (2)	Average volume per patient (3)=(2)/(1)
<b>Anti-dementia (N06D)</b>	<b>41.274</b>	<b>13.485.186</b>	<b>326,7</b>

Number of patients taking an anti-dementia as well as a neuroleptic agent in the course of the second semester:				
Drug class	Number of patients (1)	In % of the patients taking anti-dementia (2)	Volume (DDD) (3)	Average volume per patient (4)=(3)/(1)
<b>Anti-dementia (N06D)</b>	<b>7.873</b>	<b>100,0%</b>	<b>1.528.794</b>	<b>194,2</b>
Only atypical neuroleptics (N05AH + N05AX)	5.551	70,5%	286.686	51,6
Only risperidone (N05AX08)	1.920	24,4%	55.935	29,1
Only classical neuroleptics (N05A, not including N05AH and N05AX)	1.650	21,0%	36.016	21,8
Combination of classical and atypical neuroleptics	672	8,5%	54.618	81,3
<b>Total neuroleptics:</b>	<b>7.873</b>	<b>100,0%</b>	<b>377.320</b>	<b>47,9</b>



### 3.3.5 Anti-epileptica (tabel 3.3.5)

Gabapentine is het meest voorgeschreven vergoedbare anti-epilepticum (39,3%) in alle leeftijdscategorieën, vóór valproïnezuur (24,5%) en carbamazepine (11,4%). Topiramaat staat op de vierde plaats (5,7%).

Bij de 65-plussers is gabapentine het meest gebruikte vergoedbare anti-epilepticum, vóór valproaat en carbamazepine. Primidon is een anti-epilepticum dat verhoudingsgewijs ook meer wordt terugbetaald in deze leeftijdscategorie. Deze vaststelling doet vragen rijzen over de indicatie waarvoor deze geneesmiddelen het meest worden voorgeschreven bij 65-plussers want bepaalde anti-epileptica hebben indicaties die verschillen van epilepsie. Neuropathische pijn bij gabapentine bijvoorbeeld en gegeneraliseerde angststoornissen en neuropathische pijn bij pregabaline.

Bij de heel jonge kinderen (0 tot 5 jaar) en bij de oudere kinderen (6 tot 15 jaar) zijn valproïnezuur en carbamazepine de vergoedbare anti-epileptica die meestal worden afgeleverd.

**Tabel 3.3.5 Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: eerste voorschriften van een anti-epilepticum (N03A) – aantal patiënten tijdens het 2<sup>de</sup> semester van 2013**

ATC	Chemical substance	0 to 5 years	6 to 15 years	16 to 64 years	65 years and older	Total	% of the total number of patients
N03AA03	PRIMIDONE		3	418	1.229	1.650	4,3%
N03AB02	PHENYTOIN	5	4	240	236	485	1,3%
N03AB52	PHENYTOIN, COMBINATIONS			70	71	141	0,4%
N03AD01	ETHOSUXIMIDE	9	18	14		41	0,1%
N03AF01	CARBAMAZEPINE	35	102	2.802	1.436	4.375	11,4%
N03AF02	OXCARBAZEPINE		11	22	9	42	0,1%
N03AG01	VALPROIC ACID	272	466	6.797	1.903	9.438	24,5%
N03AG04	VIGABATRIN	13	1	2	1	17	0,0%
N03AG06	TIAGABINE		1			1	0,0%
N03AX03	SULTIAME		1	3		4	0,0%
N03AX09	LAMOTRIGINE	4	53	1.259	216	1.532	4,0%
N03AX10	FELBAMATE		1	1		2	0,0%
N03AX11	TOPIRAMATE	6	51	2.028	122	2.207	5,7%
N03AX12	GABAPENTIN	7	23	8.657	6.439	15.126	39,3%
N03AX13	PHENETURIDE			3	2	5	0,0%
N03AX14	LEVETIRACETAM	42	63	1.278	1.001	2.384	6,2%
N03AX16	PREGABALIN		2	744	735	1.481	3,8%
N03AX18	LACOSAMIDE			19	1	20	0,1%
N03AX21	RETIGABINE			1		1	0,0%
TOTAL		385	785	24.052	13.292	38.514	100,0%

Observation : a certain number of patients immediately receive more than one chemical substance from the first prescription onwards; they have only been counted once in the total.

### 3.3.6 Hart vaatstelsel (tabellen 3.3.6. a tot en met e)

Ook in 2013 heeft de stijgende trend in het voorgeschreven volume zich doorgezet, zij het in mindere mate als de voorgaande jaren. De stijging doet zich zowel voor bij de bloeddrukverlagende middelen als bij de hypolipemiërende middelen. De «andere cardiovasculaire middelen» blijven dalen in gebruik (in deze klasse zitten de hartglycosiden, de anti-aritmica en molsidomine).

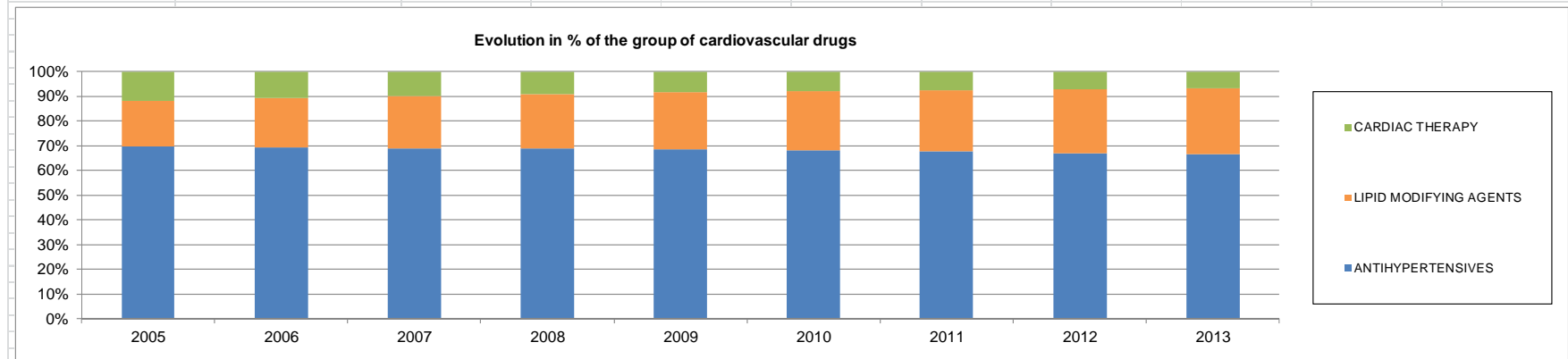
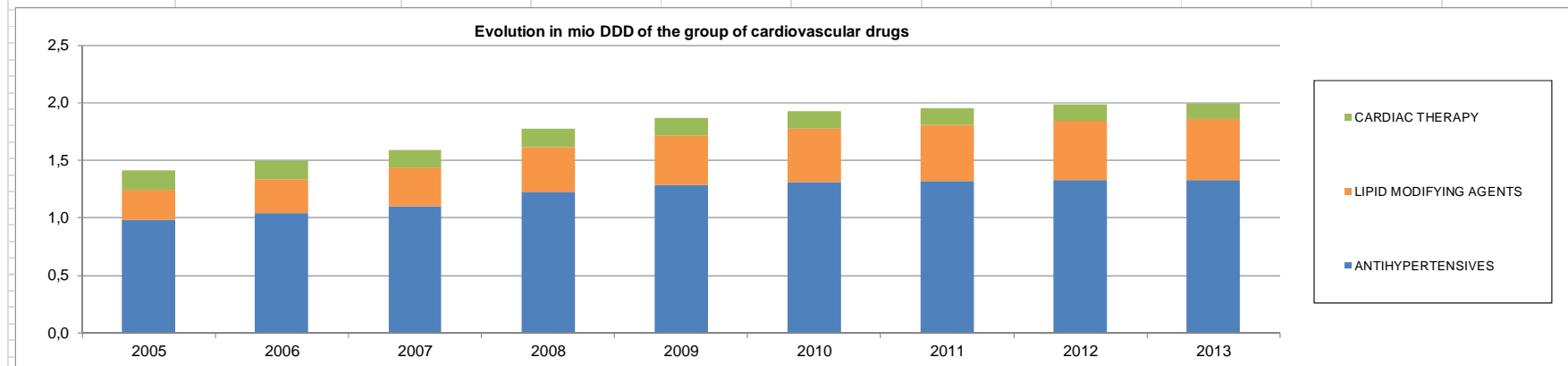
Het volume van de angiotensine-receptorantagonisten (sartanen) en van de bètablokkers (uitgezonderd atenolol) blijft verder stijgen, terwijl het volume van de diuretica daalt. Het volume van de ACE remmers en de calciumantagonisten blijft stabiel.

In 2013 waren 2.552.655 patiënten in behandeling met één of meer antihypertensiva. Bij de meeste klassen varieerde het voorgeschreven volume van 200 tot 350 DDD's per jaar. Een uitzondering hierop zijn de geneesmiddelen die werken op het renine-angiotensine-systeem. In deze groep werden gemiddeld 455 DDD's per patiënt en per jaar voorgeschreven. Een gedetailleerde analyse van het volume dat per patiënt aan sartanen werd voorgeschreven, toonde aan dat van deze subklasse in meer dan de helft van de gevallen meer dan één DDD per dag werd voorgeschreven. Met andere woorden, de verpakkingen met dubbele dosis werden meer voorgeschreven dan die met een enkele dosis.

In 2013 kregen 1.440.000 patiënten minstens één terugbetaalde verpakking van een hypolipemiërend middel afgeleverd. Na een stijging van het aantal met statines behandelde patiënten gedurende een decennium, zien we in 2013 globaal genomen een stabilisatie. We zien een daling in aantal patiënten voor alle statines, behalve atorvastatine dat verder blijft groeien (in 2012 in het referentierugbetalingssysteem getreden) en rosuvastatine dat op eenzelfde peil blijft. Voor het volume (in DDD) van de statines zien we een stijging in 2013. Een verhoging van het volume per patiënt duidt op een stijging van de posologie en/of een betere therapietrouw. Het volume van de fibraten daalt.

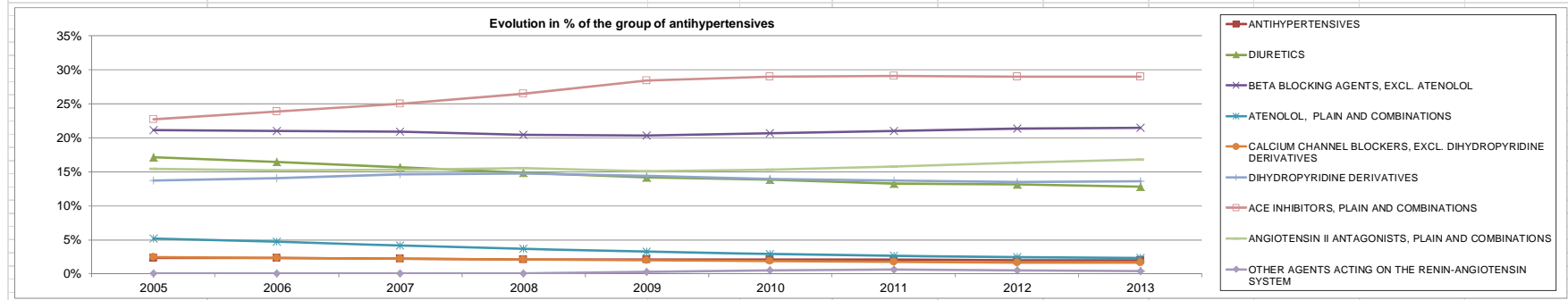
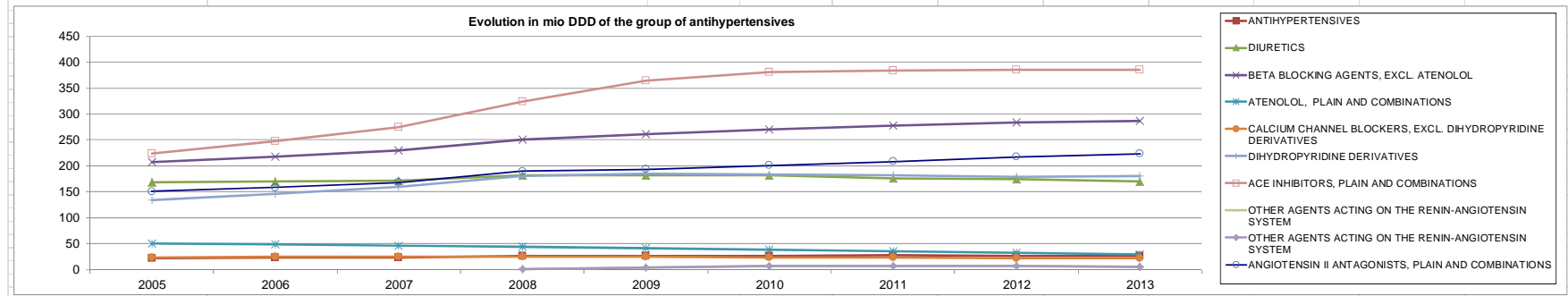
**Tabel 3.3.6. a Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: cardiovasculaire geneesmiddelen – volume (in DDD)**

ATC	Group	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
C02 + C03 + C07 + C08 + C09	ANTIHYPERTENSIVES	981.585.029	1.037.123.289	1.097.863.124	1.223.067.496	1.282.503.721	1.313.022.662	1.322.177.226	1.327.982.301	1.328.728.732
C10	LIPID MODIFYING AGENTS	262.298.666	298.960.569	335.330.007	393.073.856	431.003.614	462.685.262	485.768.115	513.127.008	527.119.144
C01	CARDIAC THERAPY	167.698.840	162.255.077	157.779.049	160.158.846	154.706.658	150.237.803	146.601.865	142.027.743	135.310.959
	TOTAL	1.411.582.535	1.498.338.935	1.590.972.181	1.776.300.197	1.868.213.993	1.925.945.727	1.954.547.205	1.983.137.052	1.991.158.836



**Tabel 3.3.6. b Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: bloeddrukverlagers (C02, C03, C07, C08 en C09) – volume (in DDD)**

ATC	Chemical subgroup	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
C02	ANTIHYPERTENSIVES	22.541.138	23.691.550	24.196.141	25.930.307	26.356.128	26.981.554	27.260.486	26.814.295	26.648.365
C03	DIURETICS	168.019.621	170.628.126	172.019.497	182.041.444	182.117.331	181.439.518	175.817.490	174.554.549	169.968.808
C07 excl. atenolol	BETA BLOCKING AGENTS, EXCL. ATENOLOL	207.360.585	217.995.835	229.417.073	250.002.651	260.473.444	270.744.149	277.927.635	283.093.697	285.927.914
C07AB03 + C07CB03 + C07FB03 + C07DB01	ATENOLOL, PLAIN AND COMBINATIONS	50.878.785	48.517.938	45.588.343	44.785.687	41.349.381	38.256.657	35.380.172	32.674.864	30.222.420
C08 excl. C08CA	CALCIUM CHANNEL BLOCKERS, EXCL. DIHYDROPYRIDINE DERIVATIVES	24.226.176	24.362.840	24.307.400	25.362.995	24.757.569	24.166.908	23.312.535	22.447.425	21.645.703
C08CA	DIHYDROPYRIDINE DERIVATIVES	134.624.059	145.828.354	160.148.063	180.070.666	185.032.622	183.715.443	181.841.941	179.670.066	180.736.851
C09A + C09B	ACE INHIBITORS, PLAIN AND COMBINATIONS	223.035.847	247.894.980	274.387.031	324.593.013	364.952.594	380.664.628	384.313.475	384.950.820	385.132.337
C09C + C09D	ANGIOTENSIN II ANTAGONISTS, PLAIN AND COMBINATIONS	150.898.818	158.203.665	167.799.576	189.491.372	193.305.966	200.669.646	208.516.952	217.287.276	223.175.648
C09X	OTHER AGENTS ACTING ON THE RENIN-ANGIOTENSIN SYSTEM					789.362	4.158.686	6.384.157	7.806.540	6.489.308
	Total	981.585.029	1.037.123.289	1.097.863.124	1.223.067.496	1.282.503.721	1.313.022.662	1.322.177.226	1.327.982.301	1.328.728.732



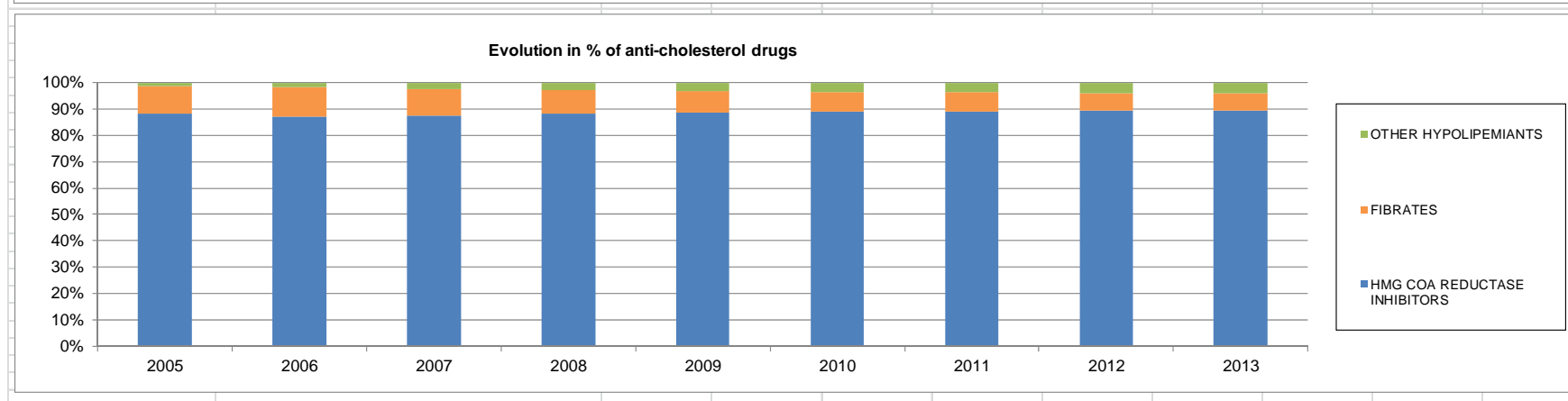
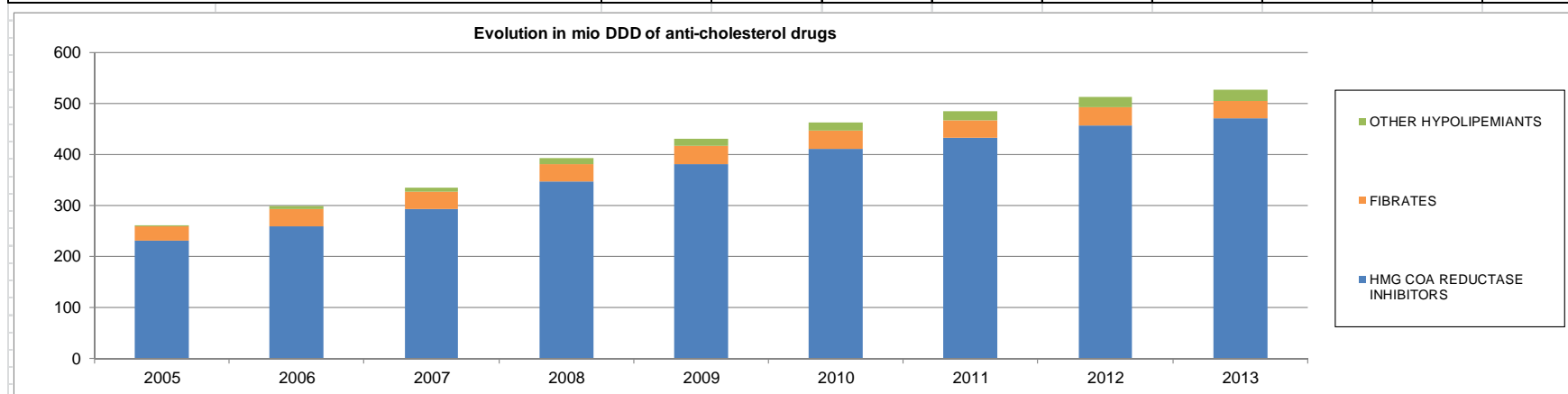
**Tabel 3.3.6. c** Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: bloeddrukverlagers (C02, C03, C07, C08 en C09) – volume (in DDD) en aantal patiënten

ATC-3	Therapeutic subgroup	Number of patients	% of the total number of patients	Volume (DDD)	Volume/patient
C02	ANTIHYPERTENSIVES	82.288	3,2%	26.635.028	323,7
C03	DIURETICS	659.777	25,8%	169.885.802	257,5
C07	BETA BLOCKING AGENTS	1.529.683	59,9%	315.990.933	206,6
C08	CALCIUM CHANNEL BLOCKERS	574.557	22,5%	202.281.498	352,1
C09	AGENTS ACTING ON THE RENIN-ANGIOTENSIN SYSTEM	1.346.210	52,7%	613.269.818	455,6
	TOTAL ANTIHYPERTENSIVES*	2.552.655	100,0%	1.328.063.079	520,3

(\*) Some patients receive antidepressants of various therapeutic subgroups; they have only been counted once in the total

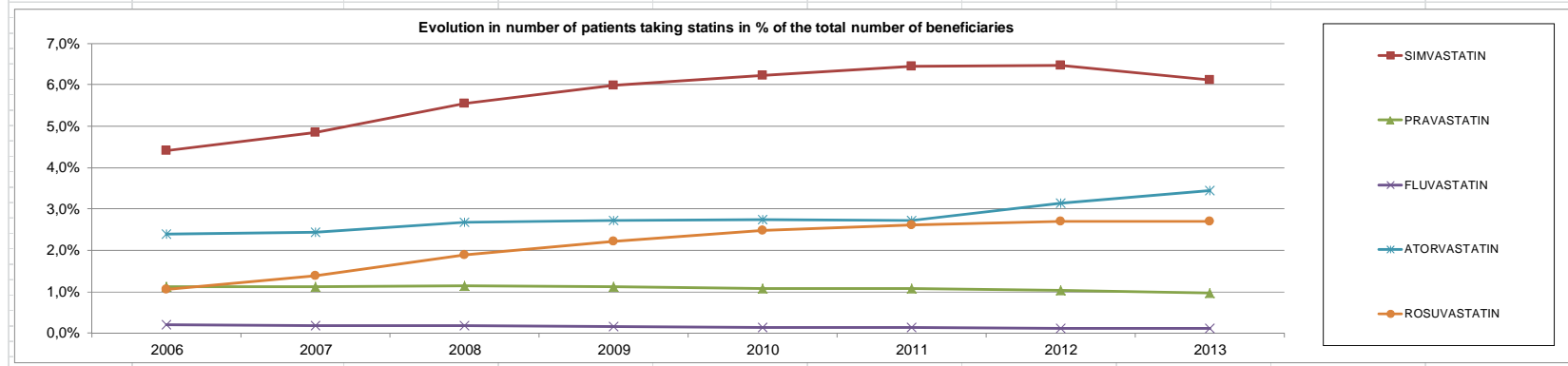
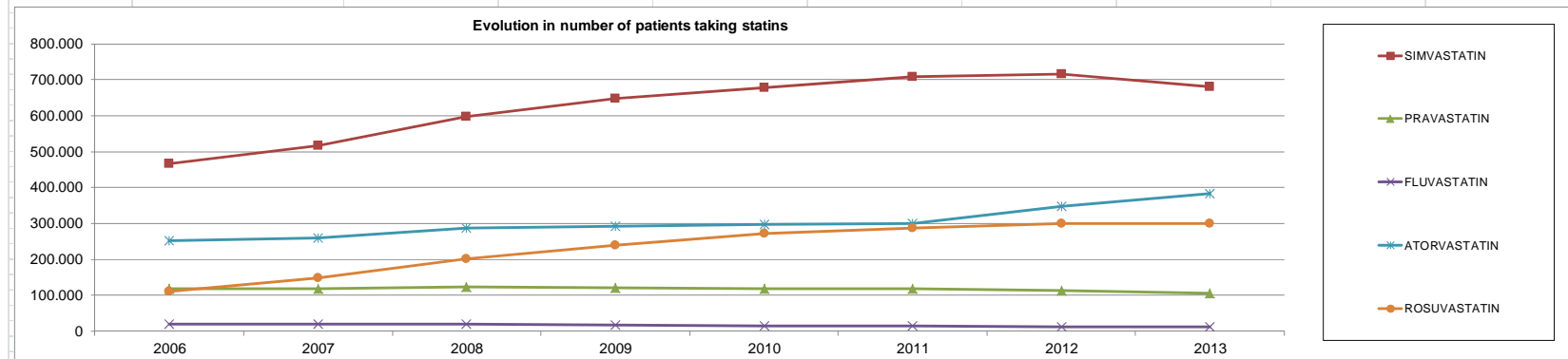
**Tabel 3.3.6. d Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: cholesterolverlagende middelen (C10) – volume (in DDD)**

ATC	Chemical subgroup	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
C10AA	HMG COA REDUCTASE INHIBITORS	231.591.760	260.221.405	293.858.620	346.836.810	382.300.099	411.332.472	432.800.591	457.906.952	471.332.047
C10AB	FIBRATES	26.918.182	33.126.381	33.622.967	34.361.412	34.516.911	34.928.946	35.197.628	35.489.203	34.666.273
C10AC + C10AD + C10AX + C10BA	OTHER HYPOLIPEMIANTS	3.788.724	5.612.784	7.848.419	11.875.633	14.186.604	16.423.844	17.769.895	19.730.853	21.120.824
Total		262.298.666	298.960.569	335.330.007	393.073.856	431.003.614	462.685.262	485.768.115	513.127.008	527.119.144



**Tabel 3.3.6. e Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: statines (C10AA) – aantal patiënten**

ATC	Chemical substance	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
C10AA01	SIMVASTATIN	466.220	516.779	596.554	647.529	679.107	709.716	716.194	681.689
C10AA03	PRAVASTATIN	118.843	118.598	122.707	121.274	117.948	118.295	114.526	106.757
C10AA04	FLUVASTATIN	20.751	20.101	19.350	17.457	15.898	14.685	13.535	12.333
C10AA05	ATORVASTATIN	251.820	259.787	287.248	293.325	298.389	299.180	347.206	383.511
C10AA07	ROSUVASTATIN	112.163	148.279	201.761	239.289	271.242	288.080	300.211	300.926
Total		928.437	1.023.474	1.182.496	1.272.582	1.337.316	1.386.540	1.439.868	1.439.276
In % of the number of beneficiaries									
C10AA01	SIMVASTATIN	4,4%	4,9%	5,6%	6,0%	6,2%	6,4%	6,5%	6,1%
C10AA03	PRAVASTATIN	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,0%	1,0%
C10AA04	FLUVASTATIN	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
C10AA05	ATORVASTATIN	2,4%	2,4%	2,7%	2,7%	2,7%	2,7%	3,1%	3,4%
C10AA07	ROSUVASTATIN	1,1%	1,4%	1,9%	2,2%	2,5%	2,6%	2,7%	2,7%
Total		8,8%	9,6%	11,0%	11,8%	12,3%	12,6%	13,0%	12,9%





### 3.3.7 Middelen gebruikt bij diabetes (tabellen 3.3.7.a en 3.3.7.b)

Uit tabel 3.3.7. a volgt vooreerst dat het aantal farmacologisch behandelde diabetespatiënten (afgerond) thans n=620.000 bedraagt in België. In de groep diabetici van 2013 nemen n=147.175 een insuline en/of een insuline-analoog en zelfs n=73.499 uitsluitend een insuline of analoog zonder ander type antidiabeticum (per os; incretinemimeticum). De grootste groep diabetici bestaat evenwel uit n=546.759 patiënten die een oraal antidiabeticum innemen, al dan niet met een incretinemimeticum erbij. In deze grote groep namen er n=473.043 patiënten een oraal antidiabeticum in, eventueel met een subcutaan incretinomimeticum, doch zonder enig insuline in 2013. Deze grote groep is verder uitgesplitst in tabel 3.3.7. Tenslotte is er een groep van n=73.716 patiënten die in de loop van het jaar 2013 zowel een peroraal antidiabeticum als een insuline(analoog) genomen hebben, zeer waarschijnlijk namen ze beide type geneesmiddelen simultaan.

De opvallende karakteristieken in tabel 3.3.7.a qua type molecule in 2013 zijn:

- De 3 meest gebruikte insulines zijn de insuline-analogen insuline gargine (LANTUS; langwerkend; n=59.912), het insuline aspart (NOVORAPID; ultra-kortwerkend; n=46.382) en het menginsuline NOVOMIX (n=38.719).
- Het bij veruit meest ingenomen peroraal antidiabeticum is metformine (GLUCOPHAGE, METFORMAX en generieken) tezamen voor n=476.931 patiënten. Het werd voorgeschreven aan ongeveer 85% van de nieuwe diabetespatiënten in 2013, wat in de richting gaat van de aanbevelingen uit de Consensusvergadering van 2012.
- Drie andere veel gebruikte orale molecules zijn gliclazide (UNIDIAMICRON en generieken) bij n=110.790, repaglinide (NOVONORM en generieken) bij n=40.594 en het recente niet-gegenerieeerde sitagliptine (JANUVIA) bij n=30.587 patiënten.
- De subcutaan toe te dienen incretinemimetica worden in 2013 gebruikt door respectievelijk n= 10.409 (VICTOZA), wat een jaarlijkse groei van ongeveer 10% betekent t.o.v. 2012 en n=3.213 patiënten (BYETTA). Voor deze laatste specialiteit wordt een lichte daling geobserveerd t.o.v. 2012.

Hieronder volgt de co-medicatie bij de 3 beschreven groepen diabetici: deze met enkel insuline, deze met enkele orale medicatie (plus eventueel SC incretinomimetica) en tenslotte deze met een gecombineerd gebruik van orale medicatie (plus eventueel SC incretinomimetica) en insuline. De co-medicatie staat telkens in tabel 3.3.7.b.

- Het gebruik van antitrombotische middelen vindt plaats bij respectievelijk 46%, 44% en 61% van de 3 groepen diabetici.
- Het gebruik van statines vindt plaats bij respectievelijk 48%, 54% en 70% van de 3 groepen diabetici. Dat de laatste groep, deze met gecombineerde therapeutische klassen, het meest statines neemt, is compatibel met een frequenter gebruik van antitrombotische medicatie in het kader van diabetische macro-angiopathie.
- Het gebruik van fibraten vindt plaats bij respectievelijk 4%, 6% en 9% van de 3 groepen diabetici. De eerste groep, deze met uitsluitend insulinothérapie, omvat veel type 1 diabetici, bij wie het gebruik van fibraten niet wordt aanbevolen. De percentages diabetici die met deze 3 laatste geneesmiddelengroepen in comediatie behandeld worden in 2013, zijn vergelijkbaar met de percentages van 2012.
- Het gebruik van andere cholesterolverlagers vindt plaats bij 2%, 1% en 3% van de 3 diabetische groepen. Dit wijst op het blijvend overwicht van statinegebruik en eventueel fibraten.

**Tabel 3.3.7. a Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: antidiabetica (A10) – aantal patiënten**

Drugs used in diabetes		Number of patients 2013	% of patients per category of antidiabetics	% patients of antidiabetics
<b>A10</b>	<b>DRUGS USED IN DIABETES</b>	<b>620.218</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>
<i>Of whom are taking insulins and analogues and hypoglycemiatic drugs</i>		<b>73.716</b>	<b>11,9%</b>	<b>11,9%</b>
<b>A10A</b>	<b>INSULINS AND ANALOGUES</b>	<b>147.175</b>	<b>100,0%</b>	<b>23,7%</b>
<i>Of whom aren't using hypoglycemiatic drugs</i>		<b>73.459</b>	<b>49,9%</b>	<b>11,8%</b>
A10AB01	HUMAN INSULIN (fast-acting)	21.555	14,6%	3,5%
A10AB04	INSULIN LISPRO (fast-acting)	9.663	6,6%	1,6%
A10AB05	INSULIN ASPART (fast-acting)	46.382	31,5%	7,5%
A10AB06	INSULIN GLULISINE (fast-acting)	7.448	5,1%	1,2%
A10AC01	HUMAN INSULIN (intermediate-acting)	23.635	16,1%	3,8%
A10AD01	HUMAN INSULIN (intermediate+fast-acting)	14.688	10,0%	2,4%
A10AD04	INSULIN LISPRO (intermediate+fast-acting)	5.491	3,7%	0,9%
A10AD05	INSULIN ASPART (intermediate+fast-acting)	38.719	26,3%	6,2%
A10AE04	INSULIN GLARGINE (long-acting)	59.912	40,7%	9,7%
A10AE05	INSULIN DETEMIR (long-acting)	10.580	7,2%	1,7%
<b>A10B</b>	<b>BLOOD GLUCOSE LOWERING DRUGS, EXCL. INSULINS</b>	<b>546.759</b>	<b>100,0%</b>	<b>88,2%</b>
<i>Of whom aren't using insulin nor analogues</i>		<b>473.043</b>	<b>86,5%</b>	<b>76,3%</b>
A10BA02	METFORMIN	476.931	87,2%	76,9%
A10BB01	GLIBENCLAMIDE	9.669	1,8%	1,6%
A10BB07	GLIPIZIDE	1.731	0,3%	0,3%
A10BB08	GLIQUIDONE	33.695	6,2%	5,4%
A10BB09	GLICLAZIDE	110.790	20,3%	17,9%
A10BB12	GLIMEPIRIDE	15.866	2,9%	2,6%
A10BD02	METFORMIN AND SULFONAMIDES	5.730	1,0%	0,9%
A10BD07	METFORMIN AND SITAGLIPTIN	2.628	0,5%	0,4%
A10BD08	METFORMIN AND VILDAGLIPTIN	3.483	0,6%	0,6%
A10BD10	METFORMIN AND SAXAGLIPTIN	206	0,0%	0,0%
A10BD11	METFORMIN AND LINAGLIPTIN	73	0,0%	0,0%
A10BG03	PIOGLITAZONE	1.452	0,3%	0,2%
A10BH01	SITAGLIPTIN	30.587	5,6%	4,9%
A10BH02	VILDAGLIPTIN	8.751	1,6%	1,4%
A10BH03	SAXAGLIPTIN	9.987	1,8%	1,6%
A10BH05	LINAGLIPTIN	6.734	1,2%	1,1%
A10BX02	REPAGLINIDE	40.594	7,4%	6,5%
A10BX04	EXENATIDE	3.213	0,6%	0,5%
A10BX07	LIRAGLUTIDE	10.409	1,9%	1,7%
A10BX10	LIXISENATIDE	199	0,0%	0,0%

**Tabel 3.3.7. b Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: antidiabetica (A10) – aantal patiënten en volume (in DDD)**

<b>Patients who are only taking insulin or a similar product (A10A)</b>				
Drugs (1)	Number of patients (2)	In % of the number of patients taking insulin (3)	Volume (DDD) (4)	Average volume per patient (5)=(4)/(2)
Insulins (A10A)	73.459	100,0%	34.361.725	467,8
Antithrombotic agents (B01)	34.176	46,5%	12.401.875	362,9
Statins (C10AA)	35.317	48,1%	13.175.888	373,1
Fibrates (C10AB)	2.598	3,5%	670.586	258,1
Other hypolipemiant (C10AC+C10AD+C10AX)	1.695	2,3%	489.031	288,5
<b>Patients who are only taking a hypoglycemic drug (A10B)</b>				
Drugs (1)	Number of patients (2)	In % of the number of patients taking hypoglycemics (3)	Volume (DDD) (4)	Average volume per patient (5)=(4)/(2)
Blood glucose lowering drugs, excl. insulins (A10B)	473.043	100,0%	166.257.925	351,5
Antithrombotic agents (B01)	210.508	44,5%	75.881.909	360,5
Statins (C10AA)	256.714	54,3%	90.256.294	351,6
Fibrates (C10AB)	30.141	6,4%	8.075.510	267,9
Other hypolipemiant (C10AC+C10AD+C10AX)	7.266	1,5%	2.159.327	297,2
<b>Patients who are taking insulin or a similar product (A10A) as well as a hypoglycemic drug (A10B)</b>				
Drugs (1)	Number of patients (2)	In % of the number of patients taking insulin en hypoglycemics (3)	Volume (DDD) (4)	Average volume per patient (5)=(4)/(2)
Insulins (A10A)	73.716	100,0%	33.704.150	457,2
Blood glucose lowering drugs, excl. insulins (A10B)	73.716	100,0%	29.545.278	400,8
Antithrombotic agents (B01)	45.142	61,2%	17.676.873	391,6
Statins (C10AA)	51.846	70,3%	20.629.590	397,9
Fibrates (C10AB)	6.328	8,6%	1.785.308	282,1
Other hypolipemiant (C10AC+C10AD+C10AX)	2.032	2,8%	597.768	294,2

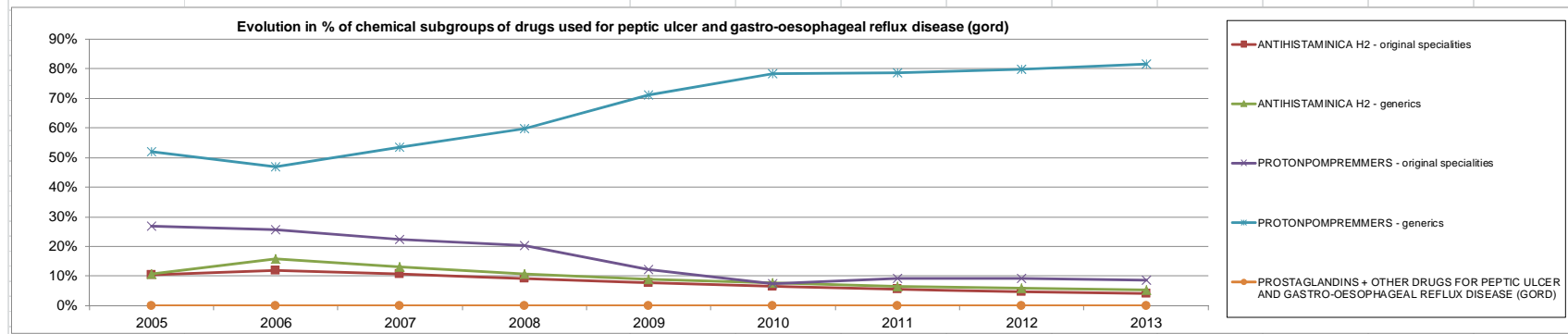
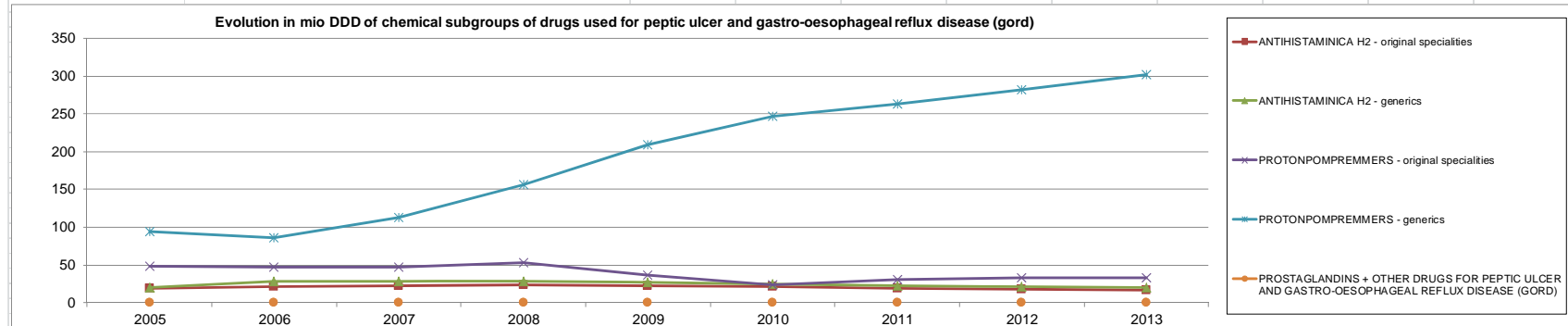
### 3.3.8 Maagzuurremmers (tabellen 3.3.8. a en b)

Het volume van de maagzuurremmers blijft toenemen over de jaren heen, wat toe te schrijven is aan een toename van generieke protonpompinhibitoren. In 2010 formuleerden de tripartite-werkgroep en de CTG hun aanbevelingen voor goed gebruik; dit gaf geen daling noch stabilisatie van de gebruiksvolumes. Zoals in de vorige rapporten van Farmaceutische Kengetallen vermeld, wordt een PPI couranter gebruikt als een antacidum en niet meer ter behandeling van een peptisch ulcus, refluxziekte of refluxoesofagitis. Het gebruik van H<sub>2</sub>-receptorblokkers vertoont een dalende trend.

Nieuw in het jaar 2013 is dat, voor het eerst, het gebruik van pantoprazol belangrijker geworden is dan dat van omeprazol. België is altijd al een hoofdzakelijk "omeprazol"land geweest. In de figuren van Tabel 3.3.8.a en 3.3.8.b is te zien hoe de stijgende curve van generiek pantoprazol de curve van generiek omeprazol voorbij steekt. Het gebruik van generiek lansoprazol en esomeprazol is dan weer duidelijk minder dan dat van de 2 voormelde koplopers. Het gebruik van rabeprazol is binnen de groep van de protonpompinhibitoren het kleinst. Wat esomeprazol en rabeprazol betreft, is het gebruik van de originele specialiteit (NEXIAM respectievelijk PARIET) groter dan generieke specialiteiten.

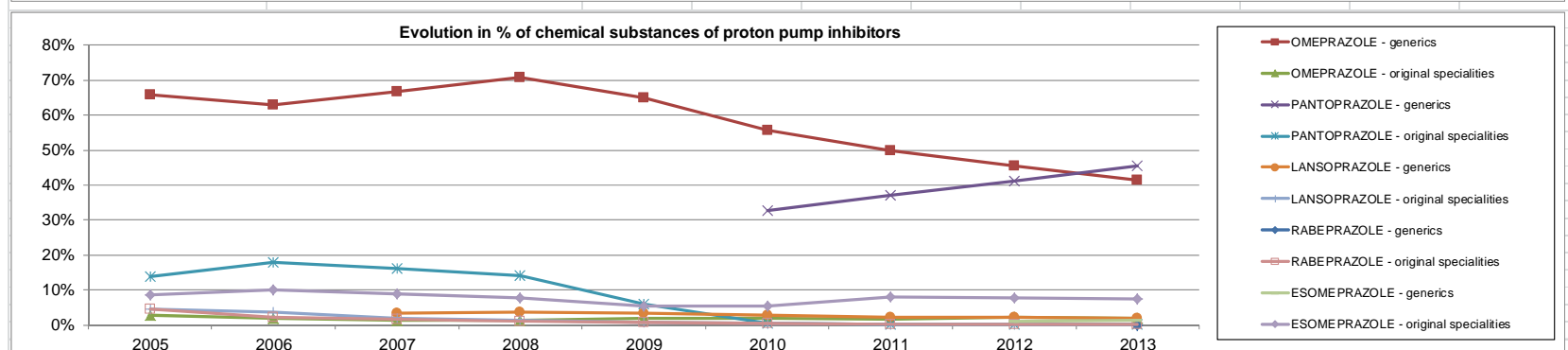
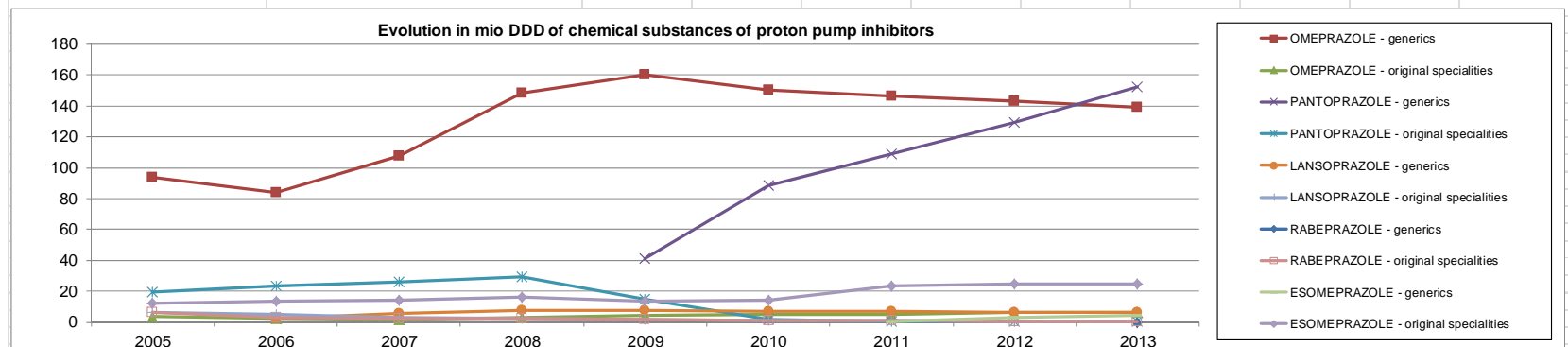
**Tabel 3.3.8. a Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: maagzuursecretieremmers (A02B) – volume (in DDD)**

ATC	Chemical subgroup	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
A02BA - original specialities	ANTIHISTAMINICA H2 - original specialities	19.155.912	21.797.437	22.840.115	24.098.305	22.521.666	21.009.384	19.113.616	17.336.562	15.983.908
A02BA - generics	ANTIHISTAMINICA H2 - generics	19.518.456	28.840.703	28.027.128	28.381.331	26.753.468	24.468.528	22.276.136	20.921.059	19.479.323
A02BC - original specialities	PROTONPOMPREMMERS - original specialities	48.806.127	47.082.685	47.656.897	53.120.849	36.493.864	23.377.417	30.666.938	32.840.356	32.422.904
A02BC - generics	PROTONPOMPREMMERS - generics	94.107.145	86.113.844	112.979.303	156.599.036	209.763.340	246.557.918	262.806.188	281.991.719	302.152.511
A02BB + A02BX	PROSTAGLANDINS + OTHER DRUGS FOR PEPTIC ULCER AND GASTRO-OESOPHAGEAL REFLUX DISEASE (GORD)	4.197	3.225	3.834	3.743	2.521	390	545	620	477
Total		181.591.837	183.837.893	211.507.276	262.203.263	295.534.859	315.413.638	334.863.422	353.090.316	370.039.122



**Tabel 3.3.8. b Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: protonpompinhibitoren (A02BC) – volume (in DDD)**

ATC	Chemical substance	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
A02BC01 - generics	OMEPRAZOLE - generics	94.107.145	83.744.666	107.377.836	148.779.195	160.336.711	150.522.696	146.662.454	142.922.995	139.173.847
A02BC01 - original specialities	OMEPRAZOLE - original specialities	3.818.221	2.495.437	1.997.912	2.857.358	4.564.702	5.131.171	5.223.704	6.546.456	6.134.659
A02BC02 - generics	PANTOPRAZOLE - generics					41.448.682	88.725.698	108.709.488	129.581.327	152.267.243
A02BC02 - original specialities	PANTOPRAZOLE - original specialities	19.807.530	23.683.858	25.765.138	29.603.672	14.942.536	1.507.108	610.246	305.816	211.446
A02BC03 - generics	LANSOPRAZOLE - generics		2.369.178	5.601.467	7.819.841	7.977.947	7.309.525	6.848.063	6.558.563	6.274.991
A02BC03 - original specialities	LANSOPRAZOLE - original specialities	6.494.443	4.774.177	3.155.026	2.594.298	1.834.420	1.211.028	875.630	674.744	672.069
A02BC04 - generics	RABEPRAZOLE - generics									11.202
A02BC04 - original specialities	RABEPRAZOLE - original specialities	6.440.365	2.839.480	2.412.998	2.125.858	1.525.426	1.046.961	789.222	610.820	518.119
A02BC05 - generics	ESOMEPRAZOLE - generics							586.183	2.928.834	4.425.228
A02BC05 - original specialities	ESOMEPRAZOLE - original specialities	12.245.568	13.289.733	14.325.823	15.939.663	13.626.780	14.481.148	23.168.136	24.702.520	24.886.610
PROTON PUMP INHIBITORS - TOTAL		142.913.272	133.196.529	160.636.200	209.719.885	246.257.204	269.935.335	293.473.126	314.832.075	334.575.415



### 3.3.9 Niet-steroïdale anti-inflammatoire geneesmiddelen (tabel 3.3.9.a en 3.3.9.b)

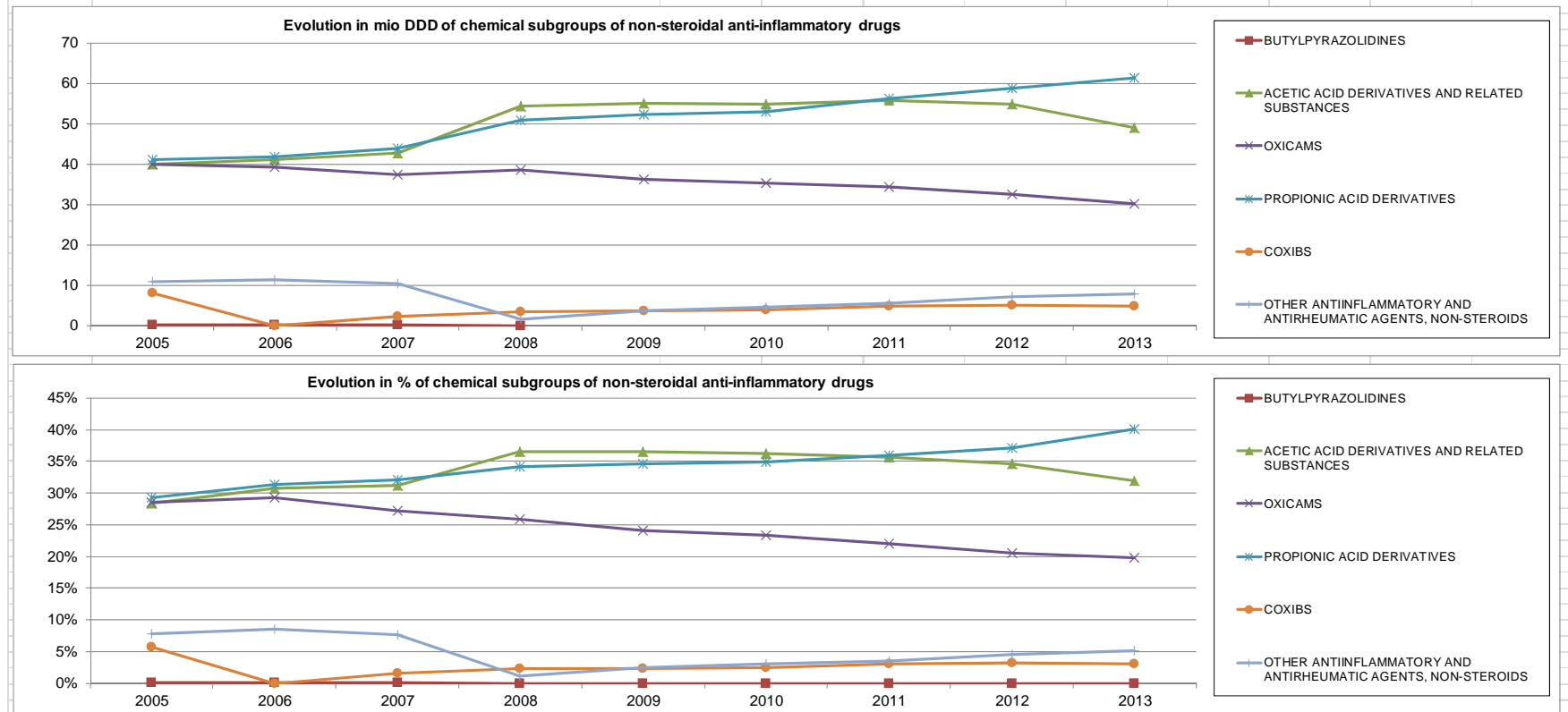
In 2013 werd een daling in volume van de niet-steroïdale anti-inflammatoire geneesmiddelen vastgesteld. Dit is te wijten aan een daling van het aantal voorschriften/afleveringen van de azijnzuurderivaten (vooral diclofenac) met 11%, van de oxicams met 7% en van de COXIB's met 8% tegenover 2012.

De 65-plussers verbruiken per patiënt een volume (in DDD) van PPI's en NSAID's dat hoger ligt dan het gemiddelde van de ganse bevolking.

Als we het voorschrijven aan patiënten van meer dan 180 DDD NSAID's per jaar in combinatie met PPI's onderzoeken, dan merken we geen duidelijk verschil tussen de leeftijdsgroepen van 31-64 jaar en 65-plussers. Een hoger aantal combinaties van deze 2 behandelingen bij 65-plussers zou men nochtans wel verwachten.

**Tabel 3.3.9. a Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: niet-steroidale anti-inflammatoire geneesmiddelen (M01A) – volume (in DDD)**

ATC	Chemical subgroup	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
M01AA	BUTYLPYRAZOLIDINES	108.140	104.884	103.277	27.373					
M01AB	ACETIC ACID DERIVATIVES AND RELATED SUBSTANCES	39.837.185	41.137.156	42.701.497	54.386.801	54.941.773	54.847.246	55.746.479	54.891.815	48.904.027
M01AC	OXICAMS	39.943.993	39.131.177	37.293.321	38.601.336	36.176.095	35.368.866	34.348.725	32.423.980	30.235.921
M01AE	PROPIONIC ACID DERIVATIVES	41.119.385	41.896.614	43.944.383	50.884.264	52.147.933	52.910.781	56.126.881	58.660.813	61.383.510
M01AH	COXIBS	8.106.706	28	2.215.848	3.429.120	3.543.728	3.841.999	4.734.203	5.121.365	4.713.395
M01AX	OTHER ANTIINFLAMMATORY AND ANTIRHEUMATIC AGENTS, NON-STERIODS	10.963.606	11.369.180	10.479.960	1.597.335	3.721.560	4.656.905	5.448.840	7.140.510	7.857.749
Total		140.079.014	133.639.040	136.738.286	148.926.229	150.531.089	151.625.797	156.405.129	158.238.483	153.094.601





**Tabel 3.3.9. b Voorschriften van algemeen geneeskundigen, specialisten en tandartsen: niet-steroïdale anti-inflammatoire geneesmiddelen (M01A) en protonpompinhibitoren (A02BC) – aantal patiënten en volume (in DDD)**

Drugs class	Age group	Number of patients	Number of DDD	DDD/patient		
Proton pump inhibitors (PPI)	0 to 30 years	162.468	13.964.911	86,0		
	31 to 64 years	882.279	161.535.144	183,1		
	65 years and older	652.079	158.750.326	243,5		
	All ages	1.696.826	334.250.380	197,0		
Antiinflammatory and antirheumatic products, non-steroids (NSAID)	0 to 30 years	614.791	17.068.008	27,8		
	31 to 64 years	1.848.778	89.793.497	48,6		
	65 years and older	680.490	46.075.364	67,7		
	All ages	3.144.059	152.936.870	48,6		
Drugs class	Age group	Number of patients	Number of DDD NSAID	DDD NSAID/patient	Number of DDD PPI	DDD PPI/patient
NSAID - more than 180 DDD per year - in combination with PPI	0 to 30 years	757	222.648	294,1	151.559	200,2
	31 to 64 years	27.057	8.249.120	304,9	7.600.767	280,9
	65 years and older	23.539	6.969.816	296,1	6.781.241	288,1
	All ages	51.353	15.441.584	300,7	14.533.567	283,0

## 4. CONCLUSIE EN PERSPECTIEVEN

In deze zestiende uitgave van de 'Farmaceutische Kengetallen van de Farmaceutische Verstrekkingen in de Ambulante Praktijk' heeft u kennis gemaakt met een beperkt gedeelte van de informatie die in het jaar 2013 werd ingezameld in het kader van Farmanet.

Naast gegevens met betrekking tot het voorgeschreven geneesmiddel en de voorschrijver, zijn in de Farmanetdatabank ook gegevens over de patiënt beschikbaar. Dit heeft ons bijvoorbeeld toegelaten om het aantal patiënten te berekenen die in België in behandeling zijn voor diabetes. Tevens hebben wij voor diezelfde patiëntengroep kunnen tonen hoeveel patiënten worden behandeld met lipidenverlagende middelen.

Deze enkele voorbeelden die wij geven in de huidige uitgave van de Kengetallen, moeten aantonen dat wij in België beschikken over een uniek gegevensbestand met betrekking tot het geneesmiddelenvoorschrift.

Om dit gegevensbestand optimaal te exploiteren, stelt het RIZIV gegevens ter beschikking van wetenschappelijke organisaties met het oog op het verrichten van onderzoek op het gebied van farmaco-epidemiologie en farmaco-economie<sup>7</sup>.

Het Comité voor de Evaluatie van de Medische Praktijk inzake Geneesmiddelen organiseert in samenspraak met de Minister en het RIZIV twee maal per jaar een consensusconferentie. Deze bijeenkomsten hebben tot doel om de voorschrijver therapeutische richtlijnen aan te reiken die enerzijds gestoeld zijn op wetenschappelijke evidentie maar tevens gericht zijn op de Belgische praktijk.

Van de volgende consensusvergaderingen is het verslag van de jury beschikbaar op <http://www.riziv.fgov.be/nl/publicaties/Paginas/consensusvergaderingen-juryrapport.aspx>:

- *De plaats van geneesmiddelen bij chronisch perifeer arterieel lijden*
- *De plaats van geneesmiddelen in de behandeling van arteriële hypertensie*
- *Doelmatig gebruik van antibiotica bij acute infecties van neus-keel-oren en de onderste luchtweg in de ambulante praktijk.*
- *Het doelmatig gebruik van geneesmiddelen bij astma.*
- *Het doelmatig gebruik van antibiotica bij acute enteritis en bij acute urogenitale infecties in de ambulante praktijk.*
- *Het doelmatig gebruik van de hypolipemiërende geneesmiddelen*
- *Het doelmatig gebruik van niet-gefractioneerde heparines, heparines met laag moleculair gewicht en orale anticoagulantie bij de preventie en behandeling van veneuze trombo-embolische aandoeningen.*
- *Het doelmatig gebruik van zuurremmers bij gastro-oesofagale reflux en dyspepsie*
- *Het doelmatig gebruik van de orale antidiabetica*
- *Doelmatige behandeling van gecompliceerde hypertensie*
- *Het doelmatig gebruik van niet-steroïdale anti-inflammatoire farmaca*

<sup>7</sup> Meer informatie over een aanvraag van Farmanetgegevens is te vinden op de RIZIV-website:

<http://www.riziv.fgov.be/nl/statistieken/geneesmiddel/Paginas/Statistieken-geneesmiddelen-apotheken-farmanet.aspx>

- *De doelmatige behandelingen voor de preventie van breuken ten gevolge van osteoporose*
- *Het doelmatig gebruik van geneesmiddelen bij de behandeling van dementie bij ouderen*
- *Het doelmatig gebruik van antidepressiva bij de behandeling van depressie*
- *Het doelmatig gebruik van geneesmiddelen bij de behandeling van stabiele angor*
- *Het doelmatig gebruik van antidepressiva in de behandeling van andere indicaties dan stemmingsstoornissen*
- *Het doelmatig gebruik van geneesmiddelen bij de behandeling van pijn in de ambulante zorg*
- *Het doelmatig gebruik van insulines, als monotherapie of als combinatietherapie met orale antidiabetica, bij de behandeling van diabetes*
- *Het doelmatig gebruik van geneesmiddelen bij hartfalen in de ambulante behandeling*
- *Het doelmatig gebruik van geneesmiddelen bij de preventie van cardiovasculaire aandoeningen*
- *Het doelmatig gebruik van geneesmiddelen bij de behandeling van migraine*
- *Doelmatig gebruik van medische interventies bij de aanpak van influenza in de ambulante sector*
- *Doelmatige behandeling van allergische aandoeningen (rhinoconjunctivitis, astma, anafylaxie op hymenopteragif), anafylaxie en angio-oedeem*
- *Doelmatige behandelingen van benigne en maligne prostaatpathologieën*
- *Doelmatige behandeling van COPD*
- *Doelmatige medicamenteuze aanpak bij preventie en bij behandeling van cerebrovasculaire pathologieën in de eerstelijnsgezondheidszorg*
- *Doelmatige medicamenteuze behandeling bij type 2-diabetes in de eerstelijnsgezondheidszorg*
- *Adequaat gebruik van de hormonale contraceptie*
- *Preventie en behandeling van de veneuze trombo-embolieën*

Van de volgende recente consensusvergaderingen zullen de verslagen eerstdaags beschikbaar zijn :

- *Het rationeel gebruik van de hypolipemiërende geneesmiddelen*

## BIJLAGE 1: Hergroepering van de voorschrijvers volgens hun erkenningscodenummer

Groep	Omschrijving van de groep	Hergroepering	Erkennings-codenummer	Aantal voorschrijvers 2013
1008	Geneesheren ingeschreven na 31 december 2004	Huisartsen	1000	587
1010	Algemeen geneeskundigen	Huisartsen	1.001+1.002	1.892
1011	Geneesheren ingeschreven vóór 31 december 2004	Huisartsen	1.009	686
1015	Algemeen geneeskundigen in opleiding	Huisartsen	1.005+1.006	785
1020	Bijgeschoolde algemeen geneeskundigen	Huisartsen	1.003+1.004	16.343
1025	Bijgeschoolde algemeen geneeskundigen met een erkenning voor revalidatie	Huisartsen	1.007+1.008	3
1100	Stagedoend geneesheren	Specialisten	1.0xx	3.955
1110	Specialisten voor anesthesiologie	Specialisten	1.100	2.149
1121	Specialisten voor heelkunde of voor heelkunde met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.140+1.153	1.732
1122	Specialisten voor neurochirurgie of voor neurochirurgie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.170+1.174	217
1123	Specialisten voor plastische heelkunde	Specialisten	1.210	282
1130	Specialisten voor gynaecologie	Specialisten	1.340	1.733
1140	Specialisten voor oftalmologie of voor oftalmologie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.370+1.374	1.258
1150	Specialisten voor oto-rhino-laryngologie of voor ORL met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.410+1.414	767
1160	Specialisten voor urologie of voor urologie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.450+1.454	469
1170	Specialisten voor orthopedie of voor orthopedie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.480+1.494	1.152
1180	Specialisten voor dermato-venereologie	Specialisten	1.550	859
1191	Specialisten voor inwendige geneeskunde of voor inwendige geneeskunde met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.580+1.584	1.477
1192	Specialisten voor pneumologie of voor pneumologie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.620+1.624	564
1193	Specialisten voor gastro-enterologie	Specialisten	1.650	725
1200	Specialisten voor kindergeneeskunde of voor kindergeneeskunde met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.690+1.694	1.822
1210	Specialisten voor cardiologie of voor cardiologie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.730+1.734	1.194
1220	Specialisten voor neuropsychiatrie, voor neurologie, voor psychiatrie met of zonder erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.760+1.770+1.780+ 1.764+1.774+1.784	2.908
1231	Specialisten voor reumatologie of voor reumatologie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.790+1.794	260
1232	Specialisten voor fysische geneeskunde of voor fysische geneeskunde met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.830+1.834	564
1240	Specialisten voor klinische biologie of voor klinische biologie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.860+1.862	684
1250	Specialisten in de pathologische anatomie	Specialisten	1.870	317
1261	Specialisten in de röntgendiagnose	Specialisten	1.930	1.679
1262	Specialisten voor radio- en radiumtherapie of voor radio- en radiumtherapie met een erkenning voor revalidatie	Specialisten	1.960+1.964	223
1270	Specialisten in de nucleaire geneeskunde of specialisten met een dubbele erkenning waarvan één de nucleaire geneeskunde is	Specialisten	1.970+1.9710 tot 1.995+1.793+1.965+ 1.996+1.997	354
1124	Specialisten in geriatrie	Specialisten	1.180+1.183+1.581+ 1.586	302
1186	Specialisten in endocrino-diabetologie	Specialisten	1.583	286
1960	Specialisten voor medische oncologie	Specialisten	1.660	235
1280	Andere specialisten	Specialisten	1.xxx	1.320
1310	Doctors in de geneeskunde die daarbij licentiaat in de tandheelkunde zijn	Tandartsen	3.004	83
1311	Tandartsen	Tandartsen	3.001+3.002+3.003	7.745
1312	Tandartsen gespecialiseerd in parodontologie of orthodontie (en in opleiding)	Tandartsen	3.006 + 3.060+3.007+3.070	567
1320	Specialisten voor stomatologie	Tandartsen	1.520+3.005	474
<b>TOTAAL :</b>				<b>58.652</b>